

madártávlat

Természetvédelmi folyóirat

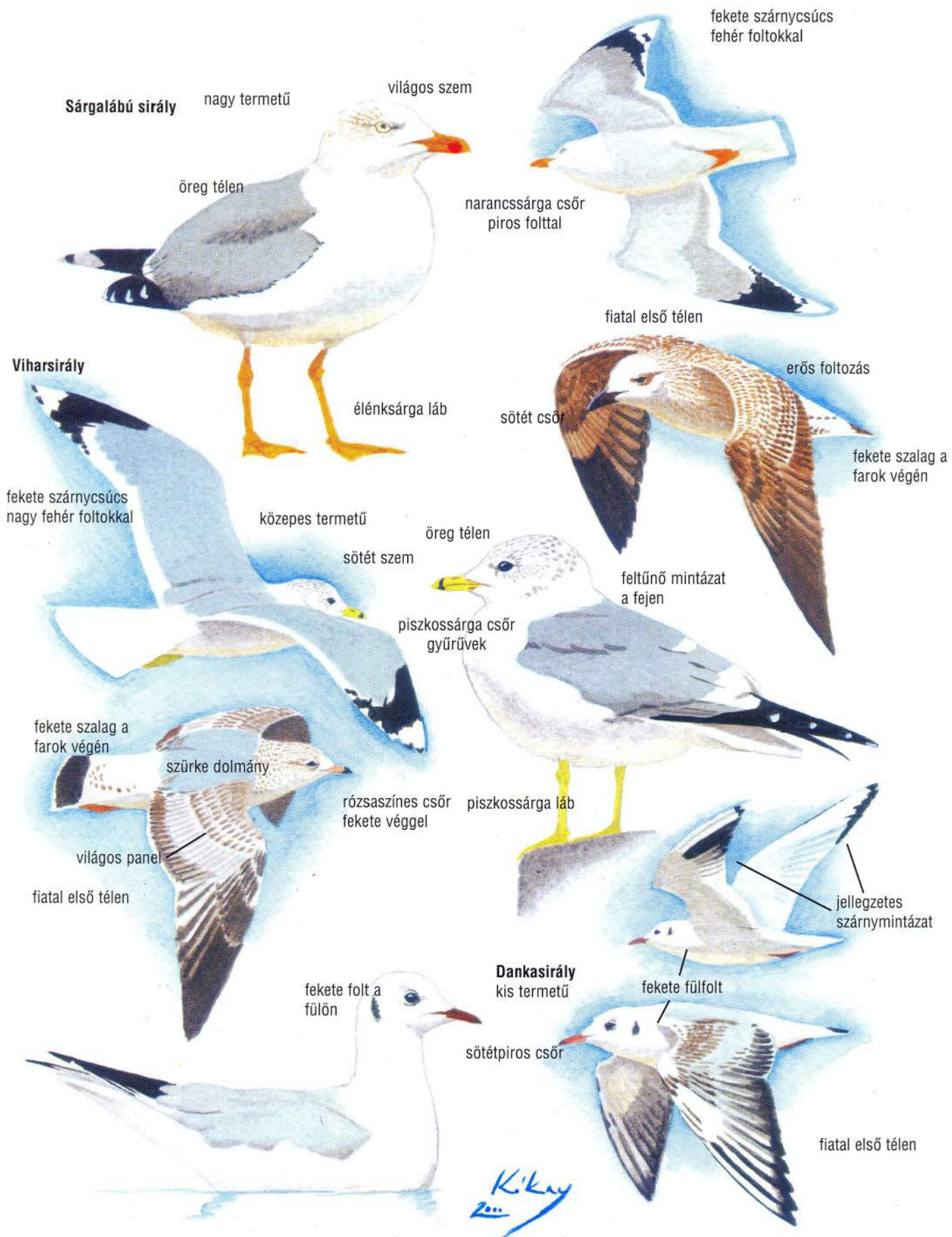

**Madárkrimik
Sikertörténet
Sokfiókás gólyafészkek**

Madárhatározás VI.

Kókay Szabolcs rovata

A madarak közül sok gondot okoz a sirályok határozása, rendszertanuk, fajokra történő szétbontásuk még ma is sok vitát vált ki. Nem szeretnénk nagyon mélyen belebonyolódni ilyen problémákba, csak azon fajokat tárgyaljuk, melyekkel a leggyakrabban találkozhatunk. Az előttünk álló téli időszakban a sirályok közelebb húzódnak az emberhez, szennyvízki-folyók, szeméttlerakók körül keresik a táplálékot. Mindhárom faj költ is Magyarországon, legnagyobb számban a dankasirály. Testfelépítésük alapján a legkönnyebb elkülöníteni őket egymástól. A legnagyobb termetű közülük a sárgalábú sirály, egyben ez a legagresszívabb is. Robosztus, erős csőrű madár. A viharsirály sokkal "elegánsabb", gyengébb csőrű, kerekébb fejű. A dankasirály a legkisebb, már könnyedebb röptével is kitűnik.

Kókay
2000

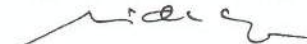

Az év madara - idejében

A szeptember végén tartott szerkesztőbizottsági ülésen szeretnünk volna beszélni a 2001. év madaráról, tervezni a lapban vele kapcsolatban megjelenő írásokat, de mindjárt az elején kiderült: év madara még nincs. Kár, mert ha azt akarjuk, hogy e nagyon szép kezdeményezés mögött eredmények álljanak, akkor az év madarával kapcsolatos munkát elő kell készíteni. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha időben döntés születik a kiválasztott fajról. Megkockáztatom, tulajdonképpen az lenne a legcélravezetőbb, ha nem egy, hanem mindjárt két év madara kerülne kiválasztásra, így ugyanis mód nyílna arra, hogy már jó előre a 2002. év madaráról is elmélkedjünk, terveket szőjünk a tennivalókkal, védelmével kapcsolatban. Természetesen elsősorban nem a Madártávlat hasábjain majdan megjelenő írásokról van szó, hanem a választott faj érdekében végzett munkáról. Amit elő kell készíteni, és ez adott esetben a legjobb akarat mellett sem megy gyorsan, anyagi vagy más természetű akadályok merülnek fel, melyek elhárításához megint csak idő kell. Ha például egy helyi csoport egész működési területére kiterjedő programot szeretne kidolgozni, ezt ne a tárgyévben kelljen megkezdenie! Egy év - sajnos - különben is nagyon gyorsan elrepül és különösen ha vonuló fajról van szó, nagyon rövid az az idő, amikor tényleg tehetünk valamit védelme érdekében. Ha viszont a faj már hosszabb ideje, fenti javaslat értelmében már egy éve ismert, bizonyára sokkal több jó és megvalósítható ötlet pattan ki azok fejéből, akiknek szívügye a madárvédelem. A cél nyilvánvalóan nem egy program kipipálása, hanem csakis a kitűzött célok megvalósítása, a minél gazdagabb érdemi munka lehet.

Végül egy csendes kérés azok felé, akik az év madarát - remélhetőleg minél előbb - megválasztják. Essék a döntés az úgynevezett közönséges, de egyben mindenki által jól ismert

és hozzáférhető fajok egyikére. Nem baj, ha ma még gyakorinak számít, sok van belőle. Hiszen végső fokon valahol minden madárfaj veszélyeztetett, olyan pontot, ahol segíteni lehet, mindig tudunk találni. De egészen más, ha az év madarát minden tagtársunk maga körül látja és segítheti is a helyi viszonyoknak, körülményeknek megfelelően, mintha egy olyan faj lenne a kiválasztott, melyet eddig legfeljebb képeken látott és semmiféle személyes kapcsolata, tapasztalata nincs vele kapcsolatban. Vegyük például a fekete rigót. Igazán nem nevezhető ritka madárnak, a fővárosban különösen nem, mégis sokféle módon lehetünk a segítségére. A kertben ültetett tülevelűekkel, futónövényekkel benőtt bokorcsoportokkal fészkelőhelyet kínálunk a pároknak, ha a kiugrált, még röpképtelen fiatalokat látva néhány napig zárva tartjuk a macskát, a kicsinyek túlélési esélyeit növeljük, a téli etetés pedig számunkra is naponta ismétlődő, kedves élményt jelent. Az év madara program csak úgy lehet teljes és igazán eredményes, ha tagtársaink december végén azzal a jóleső érzéssel fordítják januárra a nap-tárt, hogy már jó előre tettek, tehetek valamit a választott madárfaj védelme érdekében.

Schmidt Egon

Tartalom:

2 VÉDELEM

A fehér gólya védelme
Békés megyében
Czirle Csaba, Forgách Balázs

3 BIRDLIFE-HÍREK

4 MONDOM A MAGAMÉT

"Madárkrimik"

Lovászi Péter

Két és fél millió forintos
vadászat

Lovászi Péter

5 ÉRDEKES MADARAK

6 KÖRNYEZETI NEVELÉS

Királyréti táboroztatók
és táborozók

A riportot készítette Péchy Tamás

8 TÁJAK, EMBEREK

Sikertörténet

Vizsló Leventével beszélget Péchy Tamás

10 MŰVÉSZET

Az év madara a népi
díszítőművészetben

Horváth Kinga

11 MOZAIK

12 HOVA MENJÜNK MADARÁSZNI

15 VAN EGY JÓ TÖRTÉNETED

Sokfiókás gólyafészkek

Serfőző József

17 VÁLASZOL SCHMIDT EGON

18 TIZENÉVESEK ÍRTÁK

19 MME-HÍREK

A címlapon nagy lilik,
Szabó László felvétele.

Főszerkesztő:

Péchy Tamás

Kiadja:

Magyar Madártani és
Természetvédelmi Egyesület (MME)
<http://www.mme.hu>

Telefon: 1/275-6267, 1/275-6247

Fax: 1/395-8327

Szerkesztőség:

2345 Apaj, Platán sor 1.

E-mail: madartav@elender.hu

A lap elektronikus változata:

<http://www.madartavlat.hu>

ISSN 1217-7156

A fehér gólya védelme Békés megyében

CZIRLE CSABA, FORGÁCH BALÁZS

Az elmúlt év madara a fehér gólya volt. Ennek apropóján szeretnénk bemutatni a Békés megyében folyó védelmi munkát.

A megyében 1986-ban kezdtünk a faj állományfelmérésével foglalkozni. 1986 és 1988 között kerékpárral, településről településre járva Bércesi Mónika, Mihályi András és Liker Attila mérte fel az állományt. Az Ő lelkesedésüknek és munkásságuknak köszönhetően született meg az a megyei fehér gólya kataszter, mely alapjául szolgál a ma is folyó állományfelmérésnek, és az aktív védelmi tevékenységnek.

Már az első felmérések során körvonalazódott, hogy a megye két élesen elkülönülő részre tagolódik. Egy gyéribben lakott, mezőgazdaságilag intenzíven művelt déli (Békés-Csanádi löszhát), valamint egy mozaikosabb, élőhelyekben gazdagabb északi (Körös-vidék) területre.

Az első alapos, az egész megyét át-fogó, több egyesületi tag és szimpatizáns bevonásával készült felmérés 1989-ben született meg. Azóta minden évben rendszeresen felmérjük az egész megyei állományt. Az eredményeket az 1. sz. táblázat mutatja.

A 90-es évek elején az állomány alig kétszáz pár volt. Ebben az időben viszonylag sok fészekpusztulással találkoztunk, melyet az állományadatok is jól mutatnak. Ennek okai sokrétűek. Részben természetes veszteségből, részben szándékos lelökésből vagy jó indulatú, de szakszerűtlen áthelyezésekből adódtak.

Ezért elhatároztuk, hogy aktív vé-

delmi munkába kezdünk, a lehető legtöbb veszélyeztetett fészket megmentjük. Az elhatározást tett követte. Az első fészket 1993-ban helyeztük át kazánkéményről, nyeregretőn kialakított tartóállványra a kétegyházi gyógyszerháznál. Ez a fészkek azóta is "üzemel". A következő néhány évben kizárólag kéményen, kazánkéményen lévő fészkek áthelyezésével foglalkoztunk, 1996-tól az áramszolgáltató vállalatok segítségével elindítottuk a villanyoszlopokon tartóállvány nélkül lévő fészkek áthelyezését. 1996-ban 32 fészket emeltettünk át. 1997 és 1998-ban 20-25, 1999-ben már "csak" 16 fészket kellett megmagasítani.

A védelmi munka jelenleg az alábbiak szerint folyik:

Az évi állományfelmérés során

Gólyafészkek a villanyoszlopok erdejében

számba vesszük a veszélyeztetett fészkeket. Azokról, melyek villanyoszlopon vannak pontos listát adunk az áramszolgáltatóknak. A munkához a Csoport részben a saját maga által gyártatott, részben az MME központ által gyártott fészektartókat és előre gyártott fészkekalapokat, valamint szakmai segítséget biztosít az áramszolgáltatók részére.

Minden egyes kazánkémény egyedi tartót kíván, melyet a Csoport gyártat le, mi magunk helyezük fel őket. A kazánkéményen lévő veszélyeztetett

fészkeket az őszi folyamán ideiglenesen eltávolítjuk, felvesszük a szükséges paramétereket s ez alapján legyártjuk a megfelelő tartókat, melyeket felhelyezünk a kéményekre és fészkekalapokkal látunk el.

Egyes kéményeken lévő túlsúlyos fészkeket lebontjuk és új fészkekalapot készítünk.

Néhány esetben a már meglévő, de fészkek nélküli tartóállványokra fészkekalapot rakunk, amiben az áramszolgáltatók segítenek. Eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy e módszerrel is lehetséges új párokat megkötni s viszonylag könnyű feladat.

A program sikere néhány alapelv következetes véghezvitelén múlik.

1. Alapos, pontos 100%-os állományfelmérés, különös tekintettel az újonnan létesült fészkekre.

2. Csak a ténylegesen veszélyeztetett fészkeket helyezzük át. Ezek közül egyet sem hagyunk elveszni.

3. Nagyon fontos a megfelelő fészkekalap kialakítása. Ennek hiánya gyakran megghiúsítja a madarak visszatelepítését. A jó fészkekalap kritériuma a tömörség (átláthatatlan!). A fészkekalapokat egyéves kőkény vesszőkből gyártjuk a következőképpen: A lemetszett vesszőket hosszában egymásra fektetjük s egy 3 m hosszú "hurkát" alakítunk ki, melyet kötöző

Segítenek az elektromosok

dróttal szorosan átkötünk. Ezt karikába hajlítjuk. Az így keletkezett körgyűrűbe aztán annyi gallyat taposunk,

Év	Költő-párok	Változás	SS párok	SN párok	MS madár	Juv.	Fióka/összes pár	Fióka/ss pár	Pár/km
1989	211		185	26	4	525	2,49	2,84	3,79
1990	203	-8	162	41	3	385	1,9	2,38	3,6
1991	188	-15	146	42	27	337	1,79	2,28	3,34
1992	204	16	174	30	18	500	2,45	2,86	3,62
1993	223	19	212	11	9	666	2,99	3,14	3,96
1994	236	13	214	22	7	708	3	3,31	4,28
1995	256	20	229	27	7	663	2,59	2,9	4,58
1996	299	43	260	39	7	800	2,68	3,08	5,36
1997	244	-55	173	71	24	472	1,93	2,73	4,35
1998	321	77	278	43	6	755	2,35	2,72	5,7
1999	353	32	292	61	8	864	2,45	2,96	6,3
2000	353	0	311	42	4	1081	3,06	3,48	6,3

A Békés megyei fehér gólya-állomány jellemző adatai

Kéményen	49 db	12,19%
Kazánkéményen		
fészektartó nélkül	32 db	7,96%
fészektartóval	25 db	6,22%
Háztetőn	5 db	1,24%
lornyon	1 db	0,25%
Fán	3 db	0,75%
Villanyoszlopon		
fészektartó nélkül	74 db	18,41%
fészektartóval	203 db	50,50%
Onálló tartóoszlopon		
fészektartó nélkül	0 db	0,00%
fészektartóval	7 db	1,74%
Egyéb	3 db	0,75%
Fészekszáma összesen:	402 db	100,00%

A megye gólyaállományának 2000. évi fészkek adatai

hogy a fészkekalapon ne lehessen átlátni. Az így kialakított fészkekalapot 98-99%-os biztonsággal foglalják el a madarak.

Amióta a védelmi tevékenységet folytatjuk, mintegy 120 veszélyeztetett fészket helyeztettünk vagy helyeztünk át. Ez idő óta az állomány növekedése töretlen, kivéve az 1997-es esztendőt, amikor a nagymértékű visszaesés az emlékezetes, hosszan tartó hideg tavasznak volt köszönhető, mikor is a gólyák csak késve, vagy egyáltalán nem érkeztek meg.

Az állományban lévő tartalékot nagyon jól mutatja a következő év, amikor is nemhogy elérte az 1996-os év szintjét, de azt még meg is haladta.

Érdekes és figyelemre méltó az a tény is, hogy az állomány növekedése az aszályos években kezdődött. 1992 és 1995 között évi 15-20 párral, míg a csapadékosabb években ez fokozódott évi 30-40 páros növekedéssel.

A 2000. évi "megtorpanást" az élőhelyek eltartó képességének telítődésével hozzuk összefüggésbe.

Az állomány növekedését realisan szemlélve azt több pozitív hatás közös eredőjének tudhatjuk be. Igen fontosnak és alapvetőnek érezzük a mezőgazdaság extenzívebbé válását. Ezen belül is a vegyszerhasználat csökkenését, a nagyüzemi növénytermesztés visszaszorulását. Ugyancsak fontos tényező volt a '90-es évek elején lezajlott "gázprogram", melynek során nagyon

sok kazánkémény használaton kívül került. Ezáltal megszűnt a kémények rendszeres kotrása, mely sok gólyafészket mentett meg a rendszeres eltávolítástól. Az állomány növekedése szempontjából kulcsfontosságúnak bizonyult a kazánkéményekre épült fészkek sorsa. E pozitív tények a fészkektől mentésekkel együttesen eredményezték az állomány növekedését.

Az állomány további fejlődését a továbbiakban is az aktív védelem folytatásában látjuk. Néhány új védelmi elem bekapcsolása elkerülhetetlen lesz az elkövetkezendőkben. A nagyobb állomány nagyobb szaporulatot produkál, emiatt egyre több az áramütésekből adódó veszteség. Ez egyrészt felveti egy megyei szintű gólya menhely kialakítását. Másrészt ezzel párhuzamosan az áramütésekből adódó veszteséget minimalizálni kell. Ennek érdekében kísérleti jelleggel a veszélyesnek bizonyult villanyoszlopokra ún. "tüskéket" helyeztünk föl annak érdekében, hogy a gólyákat távol tartjuk. Ezek mellett az élőhely fejlesztésekre kell a legnagyobb hangsúlyt fektetni, azon belül is a füves és vizes élőhelyek kialakítására.

Szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik részt vettek abban, hogy megyénk gólyaállománya ilyen örömteli növekedési pályára állt.

Jelesül: A Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóságának a hatósági háttér biztosításáért, a fészektartók szállításában, tárolásában, a sérült fiókák mentésében nyújtott segítségért és az anyagi támogatásért.

A Démász és a TITÁSZ szakembereinek a veszélyeztetett fészkek soron kívüli és önzetlen áthelyezéséért, az ehhez szükséges eszközök és szakemberek biztosításáért.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület mindazon tagjának akik valamilyen formában (állományfelmérés, számítógépes program elkészítése, fészkektől mentés) részt vettek a munkában.

És végül, de nem utolsó sorban annak a

Folytatódik az illegális madármészárlás Görögországban

Késő áprilisban a Görög Madártani Egyesület (HOS/BirdLife) munkatársai ellátogattak néhány görög szigetre, hogy tanúi legyenek a vadgerle tavaszi vadászatának, mely 1985 óta tiltva van. Ennek ellenére Peloponneszosz és Ionian szigetén ebben az időszakban több ezer helyi- és vendégvadász várja puskával az észak felé vonuló madarakat.

Egy-egy napon több mint 500 vadász állja el a vonulási útvonalakat. Április 15 és május 10 között több tízezer vadgerlét mészárolnak le.

A HOS munkatársai filmre vették a "vadászatot" és a kópiákat elküldték a hatóságoknak, valamint a médiának. Csak remélni lehet, hogy lesz foganatja.

• • •

Veszélyben a spanyol parlagi sas

Májusban a Spanyol Madártani Egyesület (SEO/BirdLife) egy tanácskozást kezdeményezett azzal a céllal, hogy összehangolt és előre átgondolt program segítségével próbálják meg megakadályozni a spanyol parlagi sas állományának további csökkenését. A Spanyolországban endemikus fajból ma 131 pár fészkel az országban 1994-ben még 148 párat számláltak.

Kékcsőrű réce számlálása Törökországban

Augusztusban a Török Madártani Egyesület (DHKD/BirdLife) elindított egy kékcsőrű réce monitoring programot a BirdLife International anyagi támogatásával. A program során számba veszik a Burdur tavakon valamint Akyatan és Kizilirmak térségében telelő madarakat.

Készülnek a fészkekalapok

Czirle Csaba felvételei

Bűncselekmények az állatvilág ellen

"Madárkrimik"

LOVÁSZI PÉTER

Újabb REC pályázat résztvevője egyesületünk. Ezúttal szlovén, szlovák és cseh BirdLife-os kollégáinkkal együtt, a madarak sérelmére elkövetett bűncselekmények ellen harcolunk közösen a Regionális Környezetvédelmi Központ támogatásával. A REC a határokon átnyúló problémák megoldására közösen végrehajtott akciók támogatója, ez harmadik sikeresen szereplő MME-s pályázatunk a szervezetnél.

De mit is értünk madaras bűncselekmények (bird crime) alatt? Általában az emberek által szándékosan elkövetett, törvénysértő, a madarak közvetlen pusztulását vagy szenvedését okozó tevékenységeket. Számtalan ilyen lehet felsorolni: illegális madárbefogás, csempészet, engedély nélküli madártartás, védett fajok vadászata, preparátumok készítése, tojásgyűjtés, mérgezés, csapdázás stb. Közös jellemzőjük, hogy szándékos emberi tevékenységekről van szó, melyek általában valakinek a hobbiját, szolgálják.

A probléma nagysága nem éri el például a mezőgazdaság okozta madárpusztítás méretét (értve ez alatt például az élőhelyek eltüntetését is). Azzal ellentétben viszont nem "megélhetési" jellegű, hiszen általában valakinek a szórakozásáról van szó (gyűjtőszendevély, vadászszendevély). Az itt is megtalálható nagyságrendeket talán jól jellemzi a következő példa: a Föld mintegy 8800 madárfaja közül 2672-t érint a probléma. Évente legalább 8 millió vadmadarat fognak be eladásra. Ezek nagy része már a szállítás alatt elpusztul. Ráadásul sokszor (éppen a különlegességek szeretete miatt) a legritkább ragadozó vagy papagájfajok esnek áldozatul, s itt esetleg néhány tucat egyed befogása is károsan érintheti a vad populációt.

Norvégiában készült egy részletes adatbázis a madaras bűnesetekről. Az országból 3 év alatt legalább 100 vadászólymot csempészték Németor-

szágba, 5 év alatt 339 esetben indult eljárás védett madárfaj lelövéséért és 25 faj 678 kitömött egyedét kobozta el a rendőrség. Ez utóbbiban volt egyetlen télen 75 szirti sas is. Egy alkalommal egyetlen embernél több, mint 1000 darabból álló tojásgyűjteményt találtak. Az eset pikantériája, hogy rendőr volt az illető. Ilyen esetben akár 6 év börtönbüntetést is kiszabhat a norvég bíróság!

Az elkövetők elszántságára jellemző, hogy külföldre is készek elutazni a kívánt zsákmány reményében, s évente több alkalommal is felkeresik a területet. Először tájékozódnak, megkeresik a fészkeket, majd a legjobb időpontban visszatérnek a tojásért, fiókáért. A tenyésztésre szánt tojásoknak autóakkumulátorról működő keltezőgépet gyártanak. Az egyik legfrissebb angliai eset során az Anodohynchus leari papagájfaj három egyedét csempészte Jugoszláviába egy Braziliában dolgozó belgrádi ember. Bátyja segítségével Szlovákiába, majd a Cseh Köztársaságba kerültek a madarak. Innen Anglia egyik legismertebb papagágyűjtője, autójának benzintankjában(!) csempészte haza a madarakat. Két fordulót is kellett tennie 1997 és 1998 során, mert egyben nem tudta kifizetni a forintban milliós vételárat. Jelenleg 2 és fél éves börtönbüntetést tölti az "úri"ember.

A fenti eset egy veszélyre is felhívja a figyelmet. A veszélyeztetett fajok kereskedelmét szabályozó Washingtoni Egyezmény (CITES), melyet a legtöbb európai ország saját hazájában is törvényként beiktatott, megfelelő segítséget nyújt a természetvédelemnek a ritka fajok kereskedelmi célú kereskedelmének visszaszorítására. Amennyiben csatlakozunk az Európai Unióhoz, a határok csupán névlegesek lesznek, s ez számos problémát okozhat. Ha egyszer a schengeni határokon belülré kerül egy veszélyeztetett faj egyede, már nem lehet a határállomásokon ellenőrizni a szállítást, szabadon fuvarozható lesz. Ha pedig az új határokon belül előforduló rit-

kaságról van szó, még könnyebb lesz a rosszban sántikálók helyzete. Újra veszélybe kerülhetnek például a kerecsensólymaink! Jelenleg hazánkban nem tenyésztek a kerecsent. A határokon is kockázatos átcsempészni, ezért gyakorlatilag megszűnt a fészkek kirablása. Ha megnyílnak a határok, előfordulhat, hogy a Németországban - igaz engedéllyel, de legálisan - tenyészhető sólyomfaj egyedeinek tulajdonosai esetleg hazánkból kívánják felfrissíteni állományukat. És nem állja majd útjukat az államhatár!

Magyarországon talán a legnagyobb "madárkrimis" probléma a védett fajok lelövése. Nem kisebb a külföldön elejtett madarak csempészete hazánkon keresztül. A témával sokszor foglalkozott már a Madártávlat is, s az MME is határozottan fellépett a jelenség ellen. Az akció része volt például az 1997-1998-as sajtókampány, melynek végeredményeként a Földművelésügyi Miniszter leváltotta az akkori országos fővadászt. Szintén 1998-ban került sor az Országos Magyar Vadászkamarával (OMV) történő találkozóra is, melyen megvitattuk a védett fajok elejtésével kapcsolatos problémákat és a megelőzés lehetőségeit.

A most indult pályázat keretében ismételtelen megszervezzük ezt a találkozót. Bár az utóbbi két évben csökkent a védett madarak lelövéséről szóló hírek száma, a probléma messze nem szűnt meg, így még most is aktuális a megbeszélés a vadászat résztvevőivel.

A program során a négy Közép-európai ország munkakapcsolatot alakít ki a témában már nagy gyakorlatot szerzett BirdLife partnerekkel. Mintegy tucat ország már 1990-ben megalakította az EABC (Eurogroup Against BirdCrime) csoportot, melyhez csatlakozott a szlovén, szlovák, cseh és magyar BirdLife partner is. A ceremóniára a június 9. és 11. között a szlovéniai Celjében megtartott találkozón került sor. A megbeszélésen -melyen Lovászi Péter képviselte az MME-t - személyesen meg-

A most induló rovatban érdekesebb megfigyelésekről szeretnénk az olvasókat tájékoztatni. Ezek legtöbbje olyan ritka madarak észlelését jelenti, melyekről a megfigyelőnek részletes leírással kell bizonyítani a határozás helyességét. Ezeket a leírásokat a Nomenclator Bizottság vizsgálja meg. Az alábbi adatok között van olyan is, amely ügyében még nem született döntés.

Az idei év eddig a ritkaságok szempontjából nagyon jó volt. Kezdjük mindjárt a Magyarországon ezelőtt még nem látott fajokkal. Májusban mindjárt kettő is távcső elé került, a Fertő-tó mellett egy ázsiai pettyeslile, mely az aranyliléhez nagyon hasonló madár, és Szeged mellett egy pusztai hantmadár, melyet már régóta vártak hazánkban. Augusztusban, a Hortobágy egyik halastaván egy kínai üstökös-gém került szem elé. Sok vitát váltott ki a madár eredete, nem kizárt, hogy fogságból szökött. Októberben egy vastagsőrű fűzikét fogtak az ukrán határ közelében. Ennek a madárnak minden évben van európai adata, hazánkat azonban eddig elkerülte. Ugyanezen a helyen két nappal korábban még egy ritkaság, egy királyfűzike került hálóba, melynek eddig egyetlen elfogadott adata van.

A fehér farkú lilebíbic Ázsiában fészkel, ezért keltett szenzációt, hogy idén a Duna-deltában is költött. Valószínűleg ennek köszönhetően megsaporodtak az európai, így a hazai megfigyelések is. Az eddigi öt adata után idén négyszer is előkerült.

A vörösnyakú lúd tavasszal és ősszel, nagyobb lúdcsapatok közé vegyülve vonul át Magyarországon. A megfigyelések és a megfigyelt madarak száma évről évre öröndesen emelkedik. Ez sajnos nem a faj állományának emelkedésével magyarázható, valószínűleg a vonulási útvonal változott meg. Tavasszal és ősszel az ország több pontjáról is jelezték.

Végezetül még egy újdonság. Magyarország fészkelő madárfaunája is gyarapodott egy taggal. A nagy őrgébics rendszeres téli vendég, a szomszédos országokban költ is. Sopron közelében pedig a nyáron megtalálták az első hazai fészkelő párt.

vitatták a partnerek a téma aktuális helyzetét országukban, előadásokat hallhattak angol és norvég előadóktól. A beszélgetések során is nyilvánvalóvá vált, hogy egyesületünk nagyon tapasztalt a probléma megoldásának kezelésében. Korábbi tapasztalataink átadása mellett remélhetőleg újabb lépéseket tudunk tenni a pályázat segítségével a szándékos madárpusztítások ellen.

Két és fél millió forintos vadászat

Végre súlyos büntetés védett madarak elpusztítói ellen

A vadászati szezon legelső napján öt fokozottan védett cigányrécét öltek meg a sörétek a szegedi Fehér-tó Fertő nevű részén. Augusztus 15-én hajnalban két olasz vadász a területen tartózkodó Barkóczy Csaba és Nagy Tamás tagtársaink szeme láttára ejtették el a világszerte veszélyeztetett madárfaj egyedeit, valamint egy védett kontyos récét is, az egyébként vadászható 28 barátréce, 1 böjti réce és 5 szárcsa mellett. A vadászatnak a rendőrség vetett véget. A vendégvadászok biztosan nem gondolták volna, hogy már ittélük második napján bíróság elé kell állniuk, ahol 420-420 ezer forint pénzbüntetést kapnak. Ezen felül meg kell téríteniük az 510 ezer forintos eszmei értéket is. A büntetést a Kiskunsági Nemzeti Park (KNP) 1 millió 275 ezer forintos természetvédelmi bírsággal toldotta meg. A vadá-

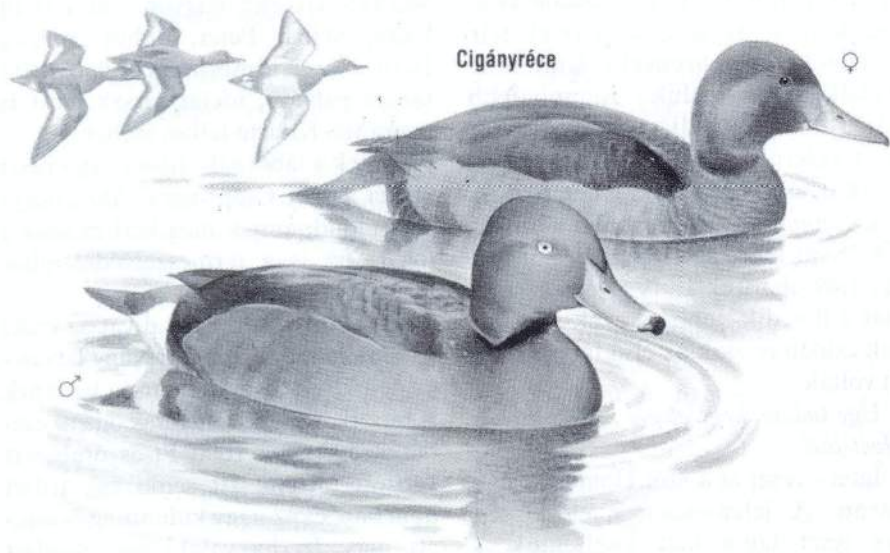
szok kifizették a büntetést - ha nem tették volna, 300 nap elzárás várt volna rájuk!

Alig egy héttel később újabb cigányréce esett áldozatul Sergio Salvi olasz fogtechnikusnak. O "megúsztta" félmillió forint bírsággal. Az esetek után a megyei vadászati felügyelőség betiltotta a vízivad vadászatot a területen, s 100 ezer forintra büntette a tulajdonos Szegedfish Kft-t. Ez év elején a KNP is kérte a vadászati korlátozás bevezetését a Ramsari egyezményben is szereplő területen - akkor sikertelenül.

Igen ritkán sikerül tetten érni a védett fajokat elpusztító vadászokat. Segíti helyzetünket, hogy a védett területeken vadászatot szervezők kötelesek az illetékes természetvédelmi hatóságnak előre bejelenteni a vadászatot. Így szerzett tudomást a fenti vadászatokról is a KNP és rajta keresztül az MME tagjai. A madarászok jelenléte tehát egyáltalán nem volt véletlen a tavon.

A történekről értesítettük a sajtót is. Már a vadászat napján a Kossuth Rádió Déli krónikája, másnap szinte az összes országos napilap hírül adta az összes történetet s később a példás büntetést is. A hírt eljuttattuk olasz BirdLife partnerünknek is. Minden bizonnyal az információ terjedése miatt, sorra mondták le utjaikat a Fehér-tóra készülő olaszok. Remélhetőleg más magyarországi területekről is elriasztotta őket a sikeres akció és a Szegedi Városi Bíróság által kiszabott büntetés.

Lovászi Péter

Cigányrécék

Forrás: Európa madárkalauza

Királyréti táboroztatók és táborozók

A RIPORTOT KÉSZÍTE PÉCHY TAMÁS

A Börzsöny egy hangulatos tisztásán Királyréten beszélgetünk Terbe Józsefnével (Csöpi néni), Homoki Nagy Istvánnal, Brellos Tamással és Meckli Mihállal A királyréti tábor elindítóival és mindenesivel. Közülük csak Csöpi néni tanár a többiek erdészek. Értenekek ezek a fiúk a gyerekekhez? - kérdelem Csöpi nénit.

- Tizenhét évvel ezelőtt is az volt a véleményem, amikor még aktív pedagógus voltam, hogy az itt dolgozó erdészek, és megszállott madarászok, többet érnek, mint egy testületben a férfi kollégák együttesen. Szívesen le is cseréltem volna Őket, mert akkora szeretettel, akkora hozzáértéssel foglalkoztak a gyerekekkel ami minden pedagógus dicséretére válna. Pillanatok alatt megtalálják az érdeklődési pontjukat. Szerintem Pisti egy éven át azon dolgozik, hogy milyen ügyességi játékot készítsen elő, és itt a táborban a gyerekek órákat ülnek a kockákkal, az ördöglakattal az összerakható fáfigurákkal, a kiskorongókkal, Tamás rajzolja, gyártja a rejtvényeket, s Misi aki ezermesterségéből adódóan mindenhez ért teszi kényelmesebbé a gyerekek számára a táborot.

Meckli Mihály és Homoki Nagy István a gólyalábak beüzemelését végzi

Homoki Nagy Istvántól kérdezem, hogyan kezdődött?

Miután részt vettünk az első TOT-on (Természetvédelmi és Ornitológiai Tábor) elhatároztuk, hogy mi is ilyet csinálunk. Aztán az első tábor után rájöttünk, hogy nekünk a középiskolások már nagyok, és azokkal nem tudtunk jól bánni. Ezért aztán maradtak a felső tagozatos gyerekek, azokkal megtaláltuk a hangot.

Mikor kezdődött?

1981-ben - mondja Brellos Tamás - amikor az akkor még Magyar Madártani Egyesület megnyitotta kapuit a belépők előtt. Nagyon sok gyerek lépett akkor be, és az akkori Tájvédelmi Körzet vezetője, Saskó István is inspirált bennünket arra, hogy mind fokozottabban kuatassuk a területet. Itt van ez a sok gyerek - mondta - rá lehetne szabadítani őket pl. a kövirák problémára. Abban az időben úgy nézett ki, hogy Börzsönyből teljesen kpusztult ez a faj. Az első tábor abból a célból jött létre, hogy elmegyünk Szén-patakra és más patakokra, kövirákot keresni. Aztán szervezés közben arra gondoltunk, hogy ha már itt van X napig 36 gyerek, talán valami mást is lehetne velük kezdeni.

Lassan aztán kialakult egyfajta tematika, amit az évek során alakítottunk, finomítottunk. A botanikát pl. úgy vettük be, hogy a madár bokron fészkel, itt az erdő a rétek tele szebbnél-szebb növényekkel, miért ne foglalkoznánk velük. Komplettebb lett a dolog. Mindjárt az első tábor alatt kiderült, hogy gyerek is van, élvezik is, mi is élveztük, elhatároztuk, hogy folytatjuk. Ez most már a huszadik. Nem lehet abba hagyni. Sőt van egy fióktáborunk is 1994 óta az idei már a hetedik. Jobbára azok a gyerekek csinálják akik az első táborokban itt voltak.

Úgy tudom, hogy eléggé szelektáltak a felvételnél?

Igen - veszi át a szót Homoki Nagy István. A jelentkezőnek előzetesen egy teszt lapot kell kitölteniük, s ennek alapján fel tudjuk mérni, hogy mennyire érdeklődik a természet

iránt, mennyit tud már a madarokról, növényekről, állatokról általában. Aki a megfelelő pontszámot eléri, azt felvesszük a táborba. Tamás már kora tavasztól levelezésben áll velük, Ő az első, akivel levél útján megismerkednek, ezekből a levelekből megtudják, hogy itt mik a követelmények, a rend, mi az amit kapnak, mi az amit ezért adni kel. Ide nem kötelező jönni, hanem megtiszteltetés annak, aki idejöhethet. Szegedtől Debrecenig vannak itt gyerekek, akik a tanulmányi verseny jutalmául ezt a táborot kapták.

És hát húsz éve itt mindenki szeretetből dolgozik, ide mindenki csak hoz, a tudását és amilye csak van. Ez is a tábornak az alapköve.

Ahogy nézzük az albumot, sok olyan gyereket ismertem fel akik pl. a Természetvédelmi Hivatalban, vagy a természetvédelem egyéb fontos posztján dolgoznak és innen indultak el.

Így van. Miután ide csak nyolcadikig jöhetnek a gyerekek, mikor a nyolc osztályt befejezték, akkor itt a tűz körül elballagtatjuk Őket. Egy rossz hálóból kapnak egy darabot és egy gyűrűt, amit a Misi csinál alumíniumból. De sokan még ezután is visszajárnak, de már mint csoportvezetők. Nagyon sok földrajz, biológia vagy ehhez hasonló tanár került ki közülük. Itt volt nálunk gyűrűző Szimuly György, nagyon szeretett itt lenni, Szinai Péter, Böhm András, Berti Marci, Ambrus is innen ment tanári pályára, idejár vissza most is nyaranta. Kitartó lelkes ember.

Ennek a tábornak stílusa van - veszi vissza a szót Csöpi-néni. Aki csúnya szót mond, annak meg kell mosnia a fogát. Ez is a természetvédelemhez tartozik.

Itt a környéken nagy divat az erdei iskola - mondja Homoki Nagy István - és nem csak divat, hanem jó üzletnek is látszik, szívesen mennek oda az emberek 500 meg 1000 Ft-os órabérért vetítést tartani. Itt senki egy fillért nem kap, és ez nagy különbség és emiatt más. Itt ha valaki egy előadást megtart, programot vezet, azért csinálja mert szereti a gyerekeket, szereti

tovább adni amit tud. A kiscsoportvezető éjjel felkel megnézni a csoportját, vagy elmegy megalátni a kirándulás során elveszett kést. Úgy érzem, hogy az elanyagiasodott világban ez már a pedagógiából hiányzik. Ezt itt megkapják.

Valljuk be - szól bele Csöpi néni - a tábor lelke a három "öreg", Homoki Pisti, Brellos Tamás és Meckli Misi. Ők a nagy példaképek. Sok csonka családból érkezett gyerek van itt, ahol nincs apa. Itt férfi példakép van. Nem elhanyagolható dolog a mai világban mikor nincsenek ideálok. Ha egyszer

Mit mutat a mikroszkóp?

végig ülöd a kiselőadók versenyét, akkor ráismersz a szakvezetőknek a, gyűrűző mestereknek a szavára, mert azt fogják vissza adni ezek az előadások. Sok apró kis dolog adja ki a kész képet.

Tudom, hogy nagyon népszerű a táborotok, évről-évre jelentős a túljelentkezés.

Igen. Kellemetlen is mikor vissza kell utasítani gyerekeket, de hát egyrészt a véges a férőhelyünk, másrészt a színvonalat csak így tudjuk tartani.

Misi, hivatalból Te vagy a technikai felélős, nem hivatalból meg a mókamester. Te is 20 éve csinálod?

Nálam is úgy van, hogy jajj már megint tábor, de valahogy folyamatosan már megint van, mert be se fejeződött azon vagyunk, hogy hogyan sikerült, és akkor jövőre mit csinálunk másképpen, vagy csinálunk-e másképpen valamit. Szeretem a gyerekeket, nagyon jól érzem magam közöttük. A Pisti gondolatához annyit, hogy 8-10 évvel ezelőtt felmerült a gondolat, amikor még nem voltak erdei iskolák, hogy csináljuk pénzért. Aztán meghánytuk vetettük. Menyit érne, hogy érne, és akkor itt jött a bökkenő, hogy ez a két hét is hosszú. Ha hosz-

szabban csinálnánk akkor az a színvonal rovására menne, mert fáradtan, gépiesen ezt nem lehet csinálni, Ha viszont nem úgy csináljuk, ahogy szívünk szerint való akkor inkább ne csináljuk. És itt abba is maradt. Ettől fogva az anyagi része a dolognak nem került elő többet, csak az hogy ezt megtartsuk. És az, hogy a színvonalat ennyire megőriztük - nem sértem meg vele a Homokit- nagy mértékben az Ő önfejűségének kitartásának köszönhető, mert Pisti volt minden olyanban a fék amivel lehet, hogy elszaladtunk volna más irányba.

Én erre a pénzes dologra emlékszem - mondja Csöpi néni - ami aztán valóban elvetődött, és igaza van Misinek jó is, hogy elvetődött. A gyerekek is úgy vannak, hogy az én apukám kifizetett 5000 Ft-ot, miért nem csinálhatok azt amit akarok? Tamás tudja elmondani, hogy mennyi pénzt kérünk a gyerekektől és az hányadrészét fedezi a táborigényeknek és mennyi az amit pályázatok útján szedünk össze.

Az idén a két tábornak a tervezett költségvetése 3 600 000 Ft volt - mondja Brellos Tamás. De ebbe bele van számolva kiadás és bevétel oldalon az önkéntesek munkája is. Föl van itt értékelve annak ellenére, hogy nem kapják meg az árát, de a pályázatoknál ezt ki kell mutatni. Ez egy olyan 900-1 millió Ft-ot tesz ki évente. Így 3 600 000 Ft-os költségtervvel működünk az idén. Ehhez képest a gyerekek összesen a két turnushoz 1 700 020 Ft-ot fizetnek. Fejenként 17 000 Ft a részvételi költség. Folyamatosan figyelem Pest megyében azokat a nyári táborokat amik valamit adnak a gyerekeknek, tehát nem gyerekmegőrző hanem napközis táborokra gondolok, ahol valamilyen plusz program van. Hatalmas összege-

ket kérnek. Mindig a legolcsóbbak vagyunk. Tavaly amikor a jég elverte a tábort felmértük, hogy 3 és fél millió Ft-ra lenne szükségünk, hogy mindent pótoljunk. Nem ennyiből oldottuk meg az újra talpra állást, mert sokan segítettek anyagiakkal meg tárgyi segítséggel. Sikerült megoldani!

Meddig csináljátok még?

Ez nem lehet kérdés, sokáig! - vágják rá mind a négyen.

És Ti hogyan látjátok - kérem Baksa Zsófiától, Györe Violától és Kövesdi Tímeától - milyen ez a tábor?

Zsófi: Most leszek 15 éves, Mindig itt ünneplem a születésnapomat. Nagyon szeretek itt lenni. Sok barátom van.

Egy mai gyerekeknek nem szigorú egy kicsit az itteni rend?

Egyáltalán nem. Vannak szabad programok is, és amit csinálunk, azt szívesen csináljuk.

Viola: Dunakesziről jöttem és most jövök negyedszer. Az iskolában hallottunk a táborról, kitöltöttük a teszt lapot, ami nem volt túl nehéz, bár néhány dolognak könyvekben utána kellett néznünk.

Tímea: Szintén négy éve járok ide. Jól érzem magam, rengeteg új dolgot tanultam, barátokat szereztem, s egészen másként látom a természetet, mint korábban.

Melyik programot szeretitek a legjobban?

Forog a program. Mindennap másban vagyunk, de mindegyiket szeretjük. Egy baj van, hogy idén vagyunk itt utoljára, sajnos el kell ballagnunk. De majd szakvezetőként visszajárunk. □

A bogarak izgalmas világa

Péchy Tamás

Sikertörténet

VISZLÓ LEVENTÉVEL BESZÉLGET PÉCHY TAMÁS

Régóta ismerem Viszló Leventét, lassan már 20 év is eltelt azóta, hogy együtt bújtuk a Vértest, őriztük a kerecsensólyom fészket,

mentettük a kiesett parlagi sas fiókáját, kergettük az ürgét öntő cigányokat, fényképeztük a madarakat növényeket, bogarakat. Levente a természet megszállottja, a természetvédelem fáradhatatlan és kökemény harcosa, aki előtt egy cél lebeg és lebegett már akkor is, hogy megőrizze és megőriztesse a Vértes és annak környékének értékeit, szépségeit, az ott honos élővilágot.

Néhány éve aztán egy új oldaláról mutatkozott be. Szinte a semmiből keltette életre a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítványt, melynek sikertörténete szinte egyedülálló a hasonló alapítványok között.

Hogyan kezdődött ez az egész? -kérdem Viszló Leventétől

Levente egy mentett parlagi sassal

Takács András Attila

1991-ben indult. Először csináltunk egy egyesületet, de amikor elindult a privatizáció láttuk, hogy az egyesületi forma nem alkalmas vagyonezelésre és ekkor hoztuk létre az alapítványt. Közalapítványá pedig azért alakultunk át, hogy az egyik legfontosabb célunk teljesülhessen, nevezetesen, hogy értékes élőhelyeket tudjunk vásárolni. Ekkor még nem volt más ilyen természetvédelmi közalapítvány az országban. Aztán elkezdtünk területeket vásárolni. Megvettük az itteni Csíkvarisai rétet, legelőket, s ezen felbuzdulva másutt is vettünk területeket, Tokaj, Tiszaladány, Vas-megye, Baranya, Hortobágy térségében, ám ezeket már nem mi kezeljük, hanem az ottani MME-

hez kötődő közalapítványok. Azóta egyébként egy közalapítványi hálózat van kialakulóban. Ez volt tehát az első program, élőhelyek vásárlása. Ezt három évig csináltam, eddig több mint 450 emberrel kötöttünk magánszerződést. A Pro Vértes tulajdonában és kezelésében így 1500 hektár van és amit nem mi kezelünk, de mi vettünk meg az további 1000 ha.

Am a területek vásárlásán már jócskán túlléptetek, hiszen van vadászkapolnátok, egy csodálatos már majdnem kész kastályotok, mindehhez járul a szürke marha állomány a megfelelő háttérrel, gulyások, karámok, tanyák stb.

Pontosan. Kihasztnáltunk egy ellentmondásos helyzetet, ugyanis az Állam az egyik oldalról nem engedte a szövetkezeti földek kiosztását, a másik oldalról ugyanakkor meg lehetővé tette. Mi ezt az ellentmondásos helyzetet használtuk ki.

A többi aztán már ebből egyenesen következett. Hamar nyilvánvalóvá vált számunkra, ha azt akarjuk, hogy a tulajdonunkba kerülő területek ne romoljanak le és azon meg lehesen őrizni azokat a természeti értékeket, amelyekért megvettük azokat, akkor nekünk kell a területeket kezelni. Ehhez azonban állatállományra, gépekre, emberekere van szükség.

A fő hangsúly azonban az állatokon van. Vettünk tehát szürke marhát, ma

már több mint 100 állatból álló gulyánk van, s most a nádat meg a sást a szürke marha kieszegeti a vízből, s lehet hogy a nád tövében ott költ a törpe vízcicsibe. Így azt lehet mondani, hogy a szürke marha is jóllakott és a törpe vízcicsibe is megmaradt. Azt gondoltuk, hogy a szarvasmarha trágya kevésbé környezetszennyező mint a gázolaj füstje. Mind emellett szükség van a gépi munkára is, és ez volt a következő lépcső. Ahogy épült le a TSZ - amelyikkel már korábban együttműködési megállapodást kötöttünk - úgy erősödöttünk mi meg, és áttudtuk venni a betakarítási munkálatokat. Az idén több mint 500 hektár területnek a kaszálását, rendszerezését, bálázását oldottuk meg saját magunk, három emberrel, bár éjjelnappal dolgoztak. Nagyon szívesen megmutatom a munkalapot és ajánlom a kollégák figyelmébe. Nem első sorban a széna-mázsa az ami a hozamot mutatja, hanem a munkalapon alul oda van írva, hogy a traktoros ennyi özet, nyulat, fürjet vagy pacsírtát látott elmenni a gép előtt. A traktorok láncfüggönyös vadriasztóval vannak felszerelve, hogy a vad és a madarak időben ki tudjanak térni a gép előtt. Későn kaszálunk, június 10-e után kezdjük el, annak ellenére, hogy idén már korábban is lehetett volna. Van terület ahol augusztus végéig vár-

Szürke mmarhák

Viszló Levente

Vértesszéki Múzeum, a hajdani Geszner-ház

Viszló Levente

tunk a kaszálással. Vallom azt, hogy amellet, hogy ez a kíméletes gazdálkodási mód, meg tudja tartani a táj arculatát és élővilágát, ugyancsak gazdaságos is tud lenni, ha a keletkezett pénzbeni haszon nem túl jelentős is. De nem is ez a cél. Fönn tartja a tájat, jó pár ember megélhetést talál benne, ugyanakkor mutogatható oktatási és turisztikai céllal, s végül de nem utolsó sorban egy olyan mellékterméket termel, amit úgy hívunk, hogy magyar szürke szarvasmarha hús. Ebből készítettünk - a saját receptem szerint - egy szalámit az ún. Csíkvarsai Csípős Csodafalatot. Az első évben csináltunk 1 mázsát, tavaly már 3-at. A legnagyobb részét az idelátogató vendégeink fogyasztják el, tehát a turizmusban talál felvevő piacra. Lehetne versenyezni, hogy a TESCO polcain ki adja olcsóbban, de ebbe a versenybe mi nem akarunk beszállni, köszönjük szépen.

Egyébként a szürke marha addig hajtja a nagyobb hasznot amíg él. Egész évben kint vannak a legelőkön, szilajgulyaként tartjuk őket. A szaporulatot nem vágjuk le, a bikákat ősszel kihéréljük és a fiatal üszőkkel mennek a tinó meg az üsző gulyába. 3-4 éves korukban - mikorra már elérték a megfelelő súlyt - adjuk át vágásra. Ez nem csak azért fontos, mert valamennyi bevételt hoz, de a legelők eltartóképessége is véges, tehát nem lehet az állatállományt egy bizonyos szint fölé emelni.

Sokat tudnék beszélni a természetgazdálkodásról, mert ez a szívem csücske, de azért vannak itt más dolgok is.

A nagy specialitása az alapítvány-nak az önkormányzatokkal való együttműködés. 1993-ban indult ez a munka, és az Észak Vértessi Természetvédelmi terület létrehozásával több önkormányzat összefogva az ország legnagyobb helyi védett területét alakította ki. Sőt a 36 ezer hektár helyi védett területből majdnem az egy-negyede itt van. Ez a felelős gondolkodás aztán elindította a Velencei-tó-Vértesszéki térségnek a kialakítását, ezt végig az alapítvány koordinálta illetve személy szerint én. Most már az összefogás a Vértessi Natúr Park kialakítására irányul. Ennek lényege, hogy az önkormányzatok vállalnak egy kontrollt, illetve önkontrollt a fejlesztéseik tekintetében, hogy nem akármi-lyen multinacionális cégeket hoznak ide, hanem a zöldalapú fejlesztések jelentik az számukra is a célt. Viszont ehhez szeretnénk támogatásokban részesülni, hozzájutni pályázati lehető-

ségekhez. Ehhez most ígéretet kapunk más fronton is. A SAPARD programot mi koordináljuk a térségben és éppen most adjuk be az operatív programot 23 településre. A Natúr Park esélyes az idei fejlesztés céllelőirányzatra, a LIFE programra, turisztikai célkitűzésekre. És úgy néz ki, hogy ebben példamutatóan elől járunk, mert "természetvédelem és turizmus" ezt nevezi meg a vértessi települések legnagyobb többsége amikor a fejlesztési terveikről gondolkodnak.

Következő nagy program, és lehet azt mondani, hogy a legrégebbi - természetesen a madárvédelemről nem beszélve, ami mindennek az alapja volt - a gyerekekkel való törődés. Oktatás, nevelés, szemléletformálás. Ennek két fontos állomása volt. Az egyik a Vértesszéki monográfia kiadása 1996-ban, illetve közvetlen utána elindult Vértesszéki Múzeum a hajdani Geszner-ház felépítése. Ez az az általad kastélynak titulált építmény több célt fog szolgálni. Egyrészt kialakítunk benne egy múzeumot, ami a Vértesszéki és környékének élővilágát mutatja be. Szeretnénk ha ez az épület térségi központként is működne. Ugyanakkor mint oktatóközpont a térség iskoláinak a rendelkezésére fog állni, no és természetesen ez az alapítvány központja is.

Bekapcsolódtunk a műemlékvédelmi programba is, egyrészt a Geszner-ház újjáépítésével, másrészt felújítottunk egy vadászkapolnát, amelyik nemrégiben lett újrászentelve.

Egyetértek veled amikor azt mondd, hogy nagy eredményeket értünk el, de dolgunk még van bőven, s a feladatok újabb és újabb kihívást jelentenek. De hát ebből áll az élet, s ez benne a szép. □

A környezetvédelmi miniszter Ligetvári Ferenc átadja a Vértesszéki Múzeumot

Cservenka Gézáné

Az év madara a népi díszítőművészetben

HORVÁTH KINGA

”Minden társadalomnak akadnak különleges szimbólumai, történetei, szentként tisztelt emlékhelyei és egyéb kulturális megnyilvánulásai, amelyek nemcsak a társadalom saját kulturális szükségletét elégítik ki, hanem felhasználha-

tók arra is, hogy a fenntartható életvitelre vonatkozó etikai világszemléletet sugározzák” írják a Földünkért című kiadvány szerzői. Nekünk is vannak olyan adottságaink, amelyek egyszerre tudják képviselni kultúránk egyedi vonásait és szolgálni a természet védelmét.

A turult, mitológikus madarunkat többnyire a kerecsensólyommal azonosítják. Az Árpád-nemzetség eredetmondájában játszott szerepe közismert. Kevesen tudnak róla, hogy népi díszítőművészetünk motívumai között is felbukkan.

Vessünk egy pillantást a Madártávtól egykori címlapfotójára és a rábaközi hímzésminta madarára! Önmagában szemlélve ez utóbbiban a laikusok többsége papagájt vél felismerni. A régi falusi életviszonyokat ismerve persze ez eleve képtelenség! Viszont, ha a két képet együtt vesszük szemügyre meglepetéssel tapasztaljuk az azonos vonásokat. A kampós végű csőr (a hímzésen háromszög teszi egyértelművé), a kemény ragadozó tekintet, a lazán leeresztett szárny, a mintázat, a jellegzetes póz alapján joggal feltételezhetjük, hogy ugyanarról a jelenségről van szó.

A fenti meggyőződésre juthatunk akkor is, ha a keresztzemes hímzés ”negatívjaként” kirajzolódó madármotívumot összehasonlítjuk a különböző ragadozók röpképével. A keskeny szárny, a szögletes végű farok nem hagy kétséget afelől, hogy sólyom volt az ábrázolás ihletője.

Bár mindkét motívum a valóságot tükrözi, valami elvont eszme

vagy fogalom jelképe lehetett. A két hímzés ezek szerint egy ősi gondolkodásmód emlékét őrizte meg. Erre utal az is, hogy a hímzés két fiókája emlékeztet a honfoglalás kori rakamazi hajfonatkorongon látható kismadarakra.

Napjainkban nemcsak a növény- és állatvilág került veszélybe, hanem a nemzetek által felhalmozott kulturális hagyományok is kiveszőben vannak. Az ízlésvilág mesterségesen keltett globalizációjával szemben fontos lenne az egyes kultúrák saját arculatának megőrzése. Milyen jó lenne, ha a hímezni szerető lányok, asszonyok újra felfedeznék és ”élővé” tennék ezt a közelmúltig fennmaradt gazdag anyagot!

S amennyire hiányoznának a sólymok a hímzés értelmezéséhez, olyannyira alátámaszthatja védelmük fontosságát, hogy a természetben betöltött szerepük mellett a mi számunkra - a solymászaton túlmutató - kultúrtörténeti jelentőségük is van. □

Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány *alapítva 1991-ben* kiemelten közhasznú szervezet 1999. évi közhasznúsági jelentés

1. A Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány célja:

Elősegíteni a Vértes és környéke természeti és kulturális értékeinek megőrzését és hosszú távú fenntartását, valamint egy szemléletváltást az oktatási program keretein belül.

2. A Közalapítvány célkitűzései:

Az állami és társadalmi természetvédelmi szervekkel, valamint önkormányzatokkal együttműködve a Vértesben és közvetlen környékén lévő védett területek kialakítása és kezelése egy regionális nemzeti park, vagy natúrpark keretein belül. A természetvédelmi, műemlékvédelmi tevékenységgel szeretnénk biztosítani a Vértes térség értékeinek hosszú távú fenntartását és esetleges hasznosítását az idegenforgalom fejlesztésével az itt élők életminőségének javítása érdekében.

- Veszélybe került természetvédelmi értékek megóvása élőhelyrekonstrukcióval, vagy akár az élőhelyek megvásárlásával.
- Ökológiai szempontú, hagyományosan környezetkímélő extenzív gazdálkodás megvalósítása, mely a természetvédelem érdekeit nem sérti, és hozzájárul a területek hosszú távú fenntartásához.
- A térségben található jelentős kulturális értékek, műemlékek megóvása, újjáépítése.
- Mindezen értékek megmentéséhez és megismertetéséhez szükséges tudományos kutatások, ismeretek és tapasztalatok eredményeit az alapoktatásba való beépítéssel szeretnénk hasznosítani a Csákvári Vértes Múzeum - Geszner-ház épületének kihasználásával.

A fentiek alapján a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány az alábbi közhasznú tevékenységeket végzi:

- tudományos tevékenység, kutatás
- nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés
- műemlékvédelem
- természetvédelem, állatvédelem
- információ nyújtás

3. Az 1999-ben végzett tevékenységek

3.1. Madárvédelmi, állatvédelmi tevékenység, élőhelyrekonstrukciós munkák

Az Alapítvány legrégebben elkezdett programja, mely elsősorban az itt élő veszélyeztetett, fokozottan védett ragadozó madarak (parlagi sas, kerecsensólyom) állományának megmentését tűzte ki célul. Ezeket a célokat szolgálják a műfészkek építések fákra, sziklafalakra, magasfejszültségű villanyoszlopokra.

A folyamatos élőhelyfejlesztéseknek és a kihelyezett műfészkeknek köszönhetően megtelepedett a réti sas a környéken. A másfél éve kihelyezett műfészket már tavaly is foglalta egy fiatal pár de nem költöttek. 99-ben egy fióka repült ki ebből a fészkekből. A jelentősége abban van, hogy a 90-es évek elejéig réti sas előfordulását

alig észleltük a területünkön, ettől kezdve viszont egy folyamatos adatnövekedés volt tapasztalható, (átnyaralás) ami a végén a megtelepedéshez vezetett. Ez szintén fontos bizonyítéka e faj É-felé tartó terjeszkedésének az országhatárokon belül. Folytatódott a kerecsensólyom műfészkek ellenőrzése, ezekből 7 fióka repült ki. A korábbi években elkezdett téli ragadozómadár etetés igen sikeres volt ismét. A tél folyamán több száz kilogramm fehér patkányt tettünk meg a madarakkal. Ezen napi szinten észleltünk parlagi sas alkalmanként réti sas előfordulást is. A parlagi sasok költése is sikeres volt mindhárom általunk figyelt fészkekben, innen 4 fióka repült ki.

A Csíkvarjai-réten végzett élőhely-rekonstrukciós beruházás keretében két régebbi zsilip feljavításával, illetve egy új építésével megteremtettük nemcsak a víz-visszatartás, hanem a természetvédelmi érdekeknek megfelelő vízgazdálkodás - vízszint szabályozás - alapfeltételeit. A Póczos tó (mesterséges) mint élőhely egyre jobban betölti azt a szerepét a Csíkvarjai réten amit szántunk neki. Stabilizálódott a lápi póc és a réti csik állomány. Ezen kívül a területen megtelepedett fészkelésre a nyári lúd is. A Póczos-tóban és a Császár víz melletti tavakban állandósult a vidra előfordulása, igazolva az élőhely-fejlesztések fajok növekedésére gyakorolt hatását is és a Zámolyi medence gazdag élőhelyi sajátosságait.

A Csíkvarjai-réten a magas vízállás miatt a 99-es évben az összes magyarországi guvatféle fészkelése bizonyítható volt. Összesen 22 napon folytattunk ennek érdekében éjszakai megfigyelést. A természetgazdálkodásnak köszönhetően a magas vízállás mellett is kézben tudjuk tartani a szukcessziós folyamatokat. A kigyászólyv is rendszeresen a marhák által kitaposott vizes részen szákmányolt.

Érdekesség, hogy a Zámolyi-medencében, egy régi tűzokos helyen júniusban megfigyeltünk egy reznek tűzokot.

3.2. Védetté nyilvánítás

Egyik legfontosabb feladatunk az volt, hogy a privatizáció elől igyekezzünk minél több területet védetté nyilvánítani, illetve legalább kezdeményezni azt. Munkánk eredményeként 1990-99 között a Vértes környékén több ezer hektár területet került védelem alá helyi védettségű területként:

Nagyon fontos fejlemény, hogy a tervezett szári bauxitbánya-nyitás ügyében a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány közreműködésével pert nyert a Környezetvédelmi Főfelügyelőség a Bakonyi Bauxitbánya Kft. ellenében. Az ítélethirdetés március 18-án történt, mindenképpen példaértékű döntés volt a helyi védettségű terület érdekében, védelmében.

1999-ben Csókakő Önkormányzatával

sikerült védetté nyilvánítani 22 ha-on a Jordán Parkerdőt.

Az ország 36 000 ha helyi védett területből jelenleg 8000 ha-nak a védetté nyilvánítását, természetvédelmi kezelését a Közalapítvány látja el.

3.3. Területvásárlás

A természeti értékek mindennapos védelme mellett a másik nagy feladat a veszélyeztetett élőhelyek megvásárlása a privatizáció elől. A Frankfurti Zoológiai Társaság támogatásával további értékes területeket sikerült vásárolni: 150 ha területet vásároltunk 92 magánszeméllyel kötött szerződéssel. Így év végére 1350 ha értékes, Vértes környéki terület, elsősorban gyeptulajdonosává váltunk.

A megvásárolt természetvédelmi oltalom alatt álló területek teljes elidegenítési és terhelési tilalom alatt állnak.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Baranya megyei Csoportjával együttműködve a Baranya megyei Gyöngyösmelléken megvásároltunk egy értékes, védendő erdőterületet, mely a továbbiakban az Egyesület kezelésében van.

3.4. Természetgazdálkodás

A területvásárlással nyakunkba vettük a mindennapi hasznosítás feladatait és felelősségét. Az értékes vizes területek elnadasodnának, a száraz pusztai élőhelyek elcserjésedésének megakadályozására vásárolt magyar szürke szarvasmarha állományunk az 1999 év eleji 162 egyedszámról felszaporodott, és év végén már 200 szürke marha legelte a Csákvári rétet. Állatállományunk ezen kívül bővült 20 rackajuhval és négy bivallyal is.

A hosszan tartó vízborítás következtében erőteljesen növekedik a nádasok területe. A szürke gulyának és a saját kezelésnek köszönhetően az elnadasodó részokről úgy tudtuk eltávolítani a növényzet nagy részét, hogy közben nem kellett elengednünk a vizet. Így biztosítani tudtuk a kék- és sárga vízicsibe, bölömbika, barna rétihéja) a fészkelőhelyet.

Fiat New Holland traktorunkkal kiszorító, madárbarát kaszálást valósítunk meg a védett területeken. Valóságos "haris dömping" volt, így a kaszálást nagyon késői időpontban, augusztusban tudtuk elkezdeni s ez nagyon kedvező volt a guvatfélék fészkelése szempontjából.

A magas növényzet miatt Csákerényben egy kb. 10 ha-os részt lekaszáltunk, ahol a parlagi sas rendszeresen szákmányolt is.

Folyamatban van Fornapuszta mellett a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány beruházásaként a természetgazdálkodási tanyaközpont építése. Első lépcsőben a szürke marhák téli szállásául szolgáló karám, épület, oltófolyosó és befogókapu került kialakításra. A szürke marhák téli szállásául szolgáló istálló a Századostanya elkészült és természetvé-

delmi szerepét már most is betölti. Az elkészült tető alá máris beköltözött egy gyöngybagoly, kuvikot is láttunk itt. Tavasszal a kihelyezett műfészekben költött egy pár erdei fülesbagoly, az épületen későn érkező gólyák foglalták a fészket. Éjszakázní 10-12 gólya járt ide. A kis facsoportban búbos banka fészkelte és egy alkalommal szalakóta is nézegette a kihelyezett odúkat.

A természetgazdálkodási programmal olyan mintagazdaság létrehozása a célunk, amely a gyepterületek gazdaságos kezelésén túl a tradicionális magyar pusztai élet értékeit a gyakorlatban bemutathatóvá és adaptálhatóvá teszi.

3.5. Kutatás

A folyamatos területbejárás és mindennapi monitoring munka mellett zajlik a Zámolyi medence vegetációtérképének elkészítéséhez szükséges terepi munka a Velencei-tó Vértes Kiemelt Térség programjának keretében.

3.6. Oktatás-nevelési és szemléletváltási program

Az oktatás és nevelés program keretében Csákváron a Geszner Házban folytatódott a Vértes Természetudományi Múzeum, Kutatóház és Oktatóközpont, valamint Információs Központ építése. Az 1998. évi felajánlott SZJA 1%-ából befolyó 121 230 Ft összeget is erre a programra fordítottuk. Elkészültek az emeleten az irodahelyiségek és a tárgyaló és konferenciaterem. A múzeum elkezdte betölteni információ-szolgáltató, integráló funkcióját.

A Nemzeti Alaptanterv új lehetőségeket nyit a térség iskoláival történő együttműködésben. Folytatva az elkezdett ismeretterjesztő - nevelési tevékenységet, az Alapítvány célja oktatási programjának beépítése a térségi iskolák tantervébe.

A Csákvári Általános Iskola 600 diákjának a Madarak és Fák napja alkalmából vetélkedősorozatot szerveztünk a tantervbe beépítve, melynek részeként 15 diaelőadást tartottunk és több iskolás csoportot szakvezettünk a természetvédelmi területeken.

1999. júniusban a Csíkvarjai réten a Duna-Ipoly Nemzeti Parkkal együtt megszerveztünk egy madárgyűrűző tábor, melyen a Vértes térségéből, sőt az Alföldről is részt vettek érdeklődő, lelkes diákok.

A Vértes térségében jelentős műemlékvédelmi szerepet vállaltuk. Ennek a programnak a része volt a régi képek alapján nagyságában és arányaiban rekonstruált - Csákvári kastélyparkhoz tartozó - Geszner-ház alapjaira épített Vértes Múzeum felépítése, melyben turisztikai információs központ működik.

Ezen kívül szintén a hajdani Esterházy kastély parkjában levő Vadászkapolna - volt Török Torony - felújítása, melyet a 2001. évben szeretnénk Szent Ferenc kápolnaként egy millenniumi program keretében felavatni a Csákvári Önkormányzattal, majd továbbiakban vadászkapolna-

ként működtetni és üzemeltetni. A Vadászkapolna építésének megkezdésével széleskörű összefogás kezdődött a Kastélypark építményeinek, szobrainak helyreállítására.

A KVI Komárom-Esztergom Megyei Hálózati Egysége egy zárt körű meghívásos pályázatot hirdetett a kezelésében lévő helyi védettségű természetvédelmi területen fekvő Majki Műemlékegyüttes üzemeltetésére. A pályázatra a Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítványt is meghívták és azon elnyerte a Műemlékegyüttes üzemeltetését 1999 augusztus 1-től. A hajdani szerzetesi remeteség felbecsülhetetlen kulturális örökségünk, mely a közép-európai barokk építészeti sajátos emléke, és ebből kifolyólag ma jelentős turisztikai látogatóközpont. Tevékenységünk eredményeként felújításra került a kastélyépület jobb földszinti szárnya, mely így módon hosszú idő után újra látogatható a nagyközönség számára. A helyi védett terület kezelésére az Alapítvány kapott megbízást Oroszlány Város Önkormányzatától.

3.8. A Vértesi Önkormányzatok együttműködésének múltja és a Velencei-tó - Vértes Kiemelt Térség kialakítása

A Velencei-tó - Vértes Kiemelt Térség kialakítását a kiváló adottságok segítették elő: úgymint autópályák, autóutak, vasutak határolta és nem felszabdalta térség, Budapest és a vízpart (Velencei-tó, Balaton) közelsége, természeti értékekben gazdag tájak, felkészült, tradicionális lobbizás az érdekekért (Velencei-tó környéke) mind-mind fontos szempont volt a régió létrehozásában.

A Vértes térségében a Pro Vértes Közalapítvány volt az együttműködés elindítója, majd később az önkormányzatok együttes fellépésének összehangolója. Közalapítványunkat a Vértes közel húsz önkormányzata felkérte a térség természetvédelmi és idegenforgalmi szakmai képviselőire az alakuló Velencei-tó - Vértes Természetvédelmi és Idegenforgalmi Régió belül. A tervezési és megvalósítási folyamatokban a Pro Vértes a megbízások alapján aktívan részt vesz.

1999. augusztus 25-én az Oroszlányi Önkormányzattal karöltve megszerveztük Majkon a tanácskozást, ahol megalakult a Velencei-tó - Vértes Természetvédelmi és Idegenforgalmi Térség Tanácsa. Ez volt az első alkalom, hogy a Velencei-tó - Vértes Térség tanácskozása nem a Velencei-tónál, hanem a Vértesben került megszervezésre.

3.9. A Vértesi Natúrpark - Az ország első regionális parkja

Az országban az önkormányzatok által védetté nyilvánított összesen 36 000 ha terület közel negyede (8000 ha) a Vértesben és környékén található. A Vértes környéki önkormányzatok felismerve a településekben rejlő fejlesztési lehetőségeket 1993-tól térségi szinten összefogva védetté nyilvánították értékes területeiket. Ennek alapján egy közös felelős gondolkodás alakult ki mely mostanra egy sajátos, társa-

dalmi alapon szerveződő ún. regionális nemzeti park, vagyis natúrpark kialakítását tette lehetővé. A természetvédelmi és turisztikai lehetőségek felértékelődését egy sajnálatos ám mégsem elhanyagolható tényező is elősegítette, ez pedig a 90-es évek gazdasági hanyatlása úgy a bányászat, ipar, mezőgazdaság tehát a természetes környezetet fogyasztó gazdasági ágazatok területén.

1999. november végén a Fejér Megyei Közgyűlés határozatot hozott a Vértesi Natúrpark megalakításának támogatásáról.

3.10. SAPARD pályázat (Speciális Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Csatlakozási Program) összeállítása

1999. áprilisában a Vértes, a Váli-völgy és az Oroszlányi Kistérségi társulás települései felkérték Közalapítványunkat az EU SAPARD előcsatlakozási programjának követelményrendszere alapján "Kistérségek vidékfejlesztési programjai elkészítésének támogatására" kiírt pályázat megírására. Pályázatunkat a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium értékelő bizottsága "A" kategóriába sorolta, vagyis a legjobban felkészült kistérségek közé. A program kiemelt eleme lesz a Vértesi Natúrpark kialakítása.

Júniusban részt vettünk a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium által szervezett kistérségi vezetők továbbképzésén Esztergomban. A továbbképzés a SAPARD vidékfejlesztési program elkészítésének segítésére irányult.

Júliusban több lakossági fórumot tartottunk mind Fejér, mind Komárom-Esztergom Megye településein, hogy elősegítsük a SAPARD pályázat ismertségét a térségben és minél több szervezetnek, vállalkozónak lehetőséget adjunk a pályázatban való részvétellel.

Novemberben életre hívtuk a SAPARD vidékfejlesztési bizottságait, majd a VÁTI-val együtt egy önkormányzati találkozón mutattuk be a SAPARD Program jelenlegi formáját, melyet a Polgármesterek jóváhagyása és kiegészítése után leadtunk.

3.11. A Vértes és Környékének egységes turisztikai terméké formálása és piacra vitele, valamint az önkormányzatoknak végzett nonprofit tevékenység

Szaktanácsadás az önkormányzati szervezetek, valamint a gazdálkodó és társadalmi szervezetek természetvédelmi és idegenforgalmi tevékenységének segítésére.

Vértes környéki települések 1999 évi programjaiból összeállított eseménynaptárának megjelentetése melyet bemutattunk az "Utazás '99" kiállításon, valamint eljuttattuk Tourinform Irodákba és az adott települések önkormányzataihoz, vendéfgazdáihoz.. Ezzel együtt már ebben az évben is több ezer turistának és kirándulónak ajánlottuk a Vértes természeti, kulturális és néprajzi értékeit, melyet nagyon hálásan fogadtak. A visszajelzések szerint sokan ellátogattak az ajánlott helyekre, sőt voltak visszatérő vendégek is.

A Csákvári Önkormányzat kérésére megírtuk a település millenniumi pályázatát, mellyel a későbbiekben támogatást nyertek.

4. Kapcsolatok

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Baranya megyei Csoportjával együttműködve a Baranya megyei Gyöngyösmelléken megvásároltunk egy értékes, védendő erdőterületet, mely a továbbiakban az Egyesület kezelésében van.

A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME Vas Megyei Csoportja) a Közalapítványunk által vásárolt Vas megyei területen megkezdte egy madárvárta épületének kialakítását.

A természetvédelem terén kifejtett tevékenységünket nemzetközi szinten elismerik. Német támogatónk, a Frankfurti Zoológiai Társaság 1999-ben a Vértesbe szervezte tagjai részére ezévi tanulmányi útját, mely sikerrel zárult. Másik német támogatónk az EURONATUR Alapítvány szintén küldött hozzánk vendégeket az év során.

5. Az 1999-es év pénzügyi jelentése

A Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány mérlege 1999.

S.sz. A tétel megnevezése	Előző év (e Ft)	Tárgyév (e Ft)
1 A. Befektetett eszközök (2-5. sorok)	63073	83975
2 I. Immateriális javak		
3 II. Tárgyi eszközök	62933	83835
4 III. Befektetett pénzügyi eszközök	140	140
5 IV. Befektetett eszközök értékthelyesb.		
6 B. Forgóeszközök (7-10. sorok)	24328	26189
7 I. Készletek	19732	20407
8 II. Követelések	4433	3095
9 III. Értékpapírok		
10 IV. Pénzeszközök	163	2687
11 C. Aktív időbeli elhatárolások		
12 ESZKÖZÖK (Aktívák) összesen (1.+6.+11. sorok)	87401	110164
13 D. Saját tőke (14-16. sorok)	76997	102716
14 I. Induló tőke	88	88
15 II. Tőkeváltozás	76909	102804
16 III. Értékelési tartalék		
17 E. Céltartalék		
18 F. Kötelezettségek (19-20. sorok)	7164	4660
19 I. Hosszú lejáratú kötelezettségek		
20 II. Rövid lejáratú kötelezettségek	7164	4660
21 G. Passzív időbeli elhatárolások	3240	2612
22 FORRÁSOK (Passzívák) összesen (13.-17.+18.+21. sorok)	87401	84269

A Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány eredménykimutatása 1999. (eFt)

S.sz. A tétel megnevezése	Vállalkozási tevékenység	Alapítványi célú tevékenység	Előző év	Tárgyév	Előző év	Tárgyév
1 A. Összes (ár)bevétel	4205	5774	32309	39307		
2 B. Összes költség (ráfordítás)	43201	43242	2068	4862		
3 C. Adózás előtti eredmény	-115	8550	30241	34445		
4 I. Adófizetési kötelezettség						
5 D. Adózott eredmény	-115	8550	30241	34445		
6 II. Átcsoportosítás						
7 E. Tőkeváltozás	-115	8550	30241	34445		

A Közalapítvány kiadásai 1999-ben (e Ft)

Kiadások	Ráfordítások	Beruházás	
Természetgazdálkodás	7319	38	16685
Vértes Múzeum	175	240	6995
Vadászkápolna	0	0	1016
Összesen:	7494	278	24696

A Tolna Megyei Természetvédelmi Alapítvány kiemelten közhasznú szervezet

7100 Szekszárd, Mártírok tere 10. Postacím: 7101 Szekszárd, Pf.: 90
Telfax: 74/316-722 Mobil: 30/937-27-84

E-mail: tmta@matavnet.hu

közhasznúsági jelentése az 1999-es évről

A Tolna Megyei Természetvédelmi Alapítvány célja Tolna megye, a Dél-Dunántúl és a kapcsolódó területek természeti értékeinek kutatásával, feltárással, megóvásával (védelmével) és megismertetésével, valamint az egészséges emberi környezet kialakítása érdekében szükséges tennivalók szervezésével kapcsolatos feladatok ellátásának segítése, szervezése és megvalósítása.

A Tolna Megyei Természetvédelmi Alapítványt 1995. december 4-én a Tolna Megyei Bíróság 46/1995. számon nyilvántartásba vette, majd 1999. február 8-án kiemelkedően közhasznú szervezetnek minősítette (Pk.60.092/1995/6.).

A közhasznúsági jelentés tartalmazza:

- 1) a számviteli beszámolót;
- 2) a költségvetési támogatás felhasználását;
- 3) a vagyon felhasználásával kapcsolatos kimutatást;
- 4) a cél szerinti juttatások kimutatását;
- 5) a központi költségvetési szervtől, az elkönyvelt állami pénzalaptól, a helyi önkormányzattól, a kisebbségi települési önkormányzattól, a települési önkormányzatok társulásától és mindezek szerveitől kapott támogatás mértékét;
- 6) a közhasznú szervezet vezető tisztségviselőinek nyújtott juttatások értékét, illetve összegét;
- 7) a közhasznú tevékenységről szóló rövid tartalmi beszámolót.

1. Számviteli beszámoló

sor	A tétel megnevezése	Előző év	Tárgyév
1. A. Befektetett eszközök (2.-4. sorok)	323	486	
2. I. Immateriális javak	15	-	
3. II. Tárgyi eszközök	308	486	
4. III. Befektetett pénzügyi eszközök	-	-	
5. B. Forgó eszközök (6.-9. sorok)	523	503	
6. I. Készletek	-	-	
7. II. Követelések	-	-	
8. III. Értékpapírok	-	-	
9. IV. Pénzeszközök	523	503	
10. Eszközök (aktívák) összesen (1.+5. sor)	846	989	
11. C. Saját tőke (12.-13. sorok)	846	989	
12. I. Induló tőke	70	70	
13. II. Tőkeváltozás	776	919	
14. D. Céltartalék	-	-	
15. E. Kötelezettségek (16.-17. sorok)	-	-	
16. I. Hosszú lejáratú kötelezettségek	-	-	
17. II. Rövid lejáratú kötelezettségek	-	-	
18. Források (passzívák) összesen	846	989	

2. A költségvetési támogatás felhasználásáról

Alapítványunk 1999-ben nem kapott költségvetési támogatást

3. Az 1999. évi gazdálkodás

Összesítés	Alap tev. Váll. tev.	Évi összesen
Árbevétel	1 399 147	0 1 399 147
Anyagi jellegű ráfordítások	482 032	0 482 032
Személyi jellegű ráfordítások	228 610	0 228 610
Értékcsökkenési leírás	282 210	0 282 210
Egyéb költségek	263 306	0 263 306

Bevételek	Alap tev. Váll. tev.	Évi összesen
Árbevétel	1 399 147	0 1 399 147
Kamatbevételek	25 481	0 25 481
Összbevétel	1 399 147	0 1 399 147
Költségek és ráfordítások	Alap tev. Váll. tev.	Évi összesen
Anyagi jellegű ráfordítások		
Anyagköltség	344 730	0 344 730
Anyagjellegű szolgáltatások	137 302	0 137 302
Eladott áruk beszerzési értéke	-	- 0
Személyi jellegű ráfordítások		
Béreköltség	0	0 0
Egyéb kifizetések	228 610	228 610
TB járulékok	0	0 0
Értékcsökkenési leírás		
Terv szerinti	282 210	0 282 210
Terven felüli	0	0 0
Egyéb költségek		
Nem anyagjellegű szolgáltatások	255 354	0 255 354
Bankköltségek	7 952	0 7 952
Adójellegű költségek	0	0 0
Biztosítások	0	0 0
Összkiadás	1 256 158	0 1 256 158

Eredmény 142 989 0 142 989

Magyarázat:

Alapítványunk vállalkozási tevékenységet nem végzett 1999-ben. Az árbevétel teljes egészében pályázatokon elnyert összegekből és egyéb támogatóktól kapott adományokból áll össze (5. pont), valamint a kamatbevételekből.

Az anyagi jellegű ráfordításként az anyagköltség és az anyagjellegű szolgáltatás jelentkezett. Anyagköltségként a programok működtetése során jelentkező kis és nagy értékű eszközök, anyagjellegű szolgáltatások fenntartási, működtetési, dokumentációs, kommunikációs kiadások szerepelnek.

Személyi jellegű ráfordításként az egyéb kifizetések a munkák során fölmerült saját gépkocsira elszámolt útiköltség térítésként értendők.

Az értékcsökkenés a már meglévő nagy értékű eszközök (pl. számítógép és tartozékok, befogó hálók, lámpák stb.) amortizációja.

Nem anyagjellegű szolgáltatásként jelentkezett a polgári szolgálatos alkalmazott járandóságának kifizetése, a könyvelői díj, a szállásdíjak, irodai költségek, rezszi.

A Tolna Megyei Természetvédelmi Alapítványnak 1999-ben sikerült vásárolnia egy digital HiNote Ultra 2000 típusú laptop számítógépet, valamint egy Pentax MZ50 típusú fényképezőgépet.

4. A cél szerinti juttatások

Alapítványunk cél szerinti juttatásban sem magánszemélyt sem gazdálkodót nem részesített. A pályázatok és támogatók útján befolyt összegeket teljes egészében a programok működtetésére, valamint az alapítvány működtetésére fordítottuk (5. és 7. pont).

5. Közpénzekből kapott támogatások mértékéről és felhasználásáról

A TMTA 1999-ben az alábbi támogatásokat kapta a Központi Környezetvédelmi Alaptól

A magyarországi Alsó-Dunavölgy védett ártéri erdeinek denevérfaunisztikai és élőhelyi állapotfeltárása 200 000 Ft.

A Zselic denevérfaunisztikai állapotfeltárása 200 000 Ft.

A TMTA 1999-ben az alábbi támogatásokat kapta a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságtól

A védelemre tervezett Szekszárd-Geresdi-dombság

botanikai állapotfeltárása 300 000 Ft.

Denevérmonitoring működtetése a Dráván 200 000 Ft.

A TMTA 1999-ben az alábbi támogatásokat kapta a Tolna Megyei Munkaügyi Központtól

Polgári szolgálatos foglalkoztatásának támogatása

1999. július 1.-től 27 493 Ft.

Egyéb támogatóink:

Regionális Környezetvédelmi

Központ 100 e. Ft

Mezőgazda Kiadó 280 e. Ft

Paksi Atomerőmű Rt. 100 e. Ft

Tolnatej Rt. 100 e. Ft

Együttműködő szervezetek:

MME Tolna Megyei Helyi Csoport, Hollós László Oktatóközpont, Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság, Magyar Denevértudósok Baráti Köre, Rippl-Rónai Múzeum

6. Az alapítvány vezető tisztségviselőinek nyújtott juttatások értéke

Az elnökség tagjai munkájukat önkéntes alapon végezték, az esetleges költségtérítésen kívül más juttatásban nem részesültek.

7. A közhasznú tevékenységről szóló rövid tartalmi beszámoló

Programjaink

A magyarországi Alsó-Dunavölgy védett ártéri erdeinek denevérfaunisztikai és élőhelyi állapotfeltárása

Célok: Gemenc és Béda-Karapanca tájegységek denevérfaunájának kutatása, valamint ezzel párhuzamosan az élőhelyi viszonyok feltérképezése, leírása. A program 1998-ban indult, és az általános faunisztikai feltáráson túl kiemelt célja a fokozottan védett tavi denevér (*Myotis dasycneme*) állományának kutatása, a szaporodás és telelés bizonyítása. 1999-ben másik fontos célunk volt egy, az ártéren maradványjellegűnek számító, idős, keményfás állományokhoz tartozó denevérvárosok elterjedésének kutatása. A program során a vízi és tavi denevérek gyűrzésével a két faj területhűségét, valamint vonulási szokásait kutatjuk. A kutatásban hálózatos denevérbefogást, detektoros és vizuális megfigyeléseket alkalmazunk. A programot, a többihez hasonlóan, önkéntes segítők bevonásával végezzük. A nyár során 10 napos tábort szervezünk, hogy minél több fiatal kapcsolódhasson be a munkába.

Zselic denevérfaunisztikai kutatások és szemléletformálás

Célok: A program 1998-ban indult. Fő célkitűzése az eddig teljesen feltáratlan Zselic denevérfaunisztikai kutatása, az egyes fajok előfordulásának, szaporodásának bizonyítása, a fajok elterjedésének, élőhelyi igényének vizsgálata. A program során hálózatos denevérbefogásokat, valamint detektoros és vizuális felmérési módszereket alkalmazunk. Ezt egészítettük ki a területen található templomok átvizsgálásával. Kutatásaink előtt 2 faj jelenlétét írták le. Mi eddig mintegy 13 új fajt írtunk le a Zselicből. Nagyon öröndetes, hogy a fokozottan védett pisze és a nagyfülű denevér is előkerült. A program alapcélkitűzése volt a környezeti tudatosság növelése a térségben. Ennek érdekében számos ismeretterjesztő előadást tartottunk iskolákban, természetvédelmi táborokban. A program célja, hogy minél több fiatal vonjon be a denevérvédelmi munkákba, ezért 1999-ben immáron második alkalommal rendeztük meg a Zselic denevértudósok táborunkat középszintű és egyetemisták részére. Ezen 15 fő vett részt.

Egy város a denevérekért - Paks

Célok: A paksi lakosság megismertetése a denevérvédelmen keresztül a természet védelmének szükségességével. A program elsősorban a paksi gyerekeket, fiatalokat célozta meg, hisz ők a legfogékonyabbak a téma iránt, és rajtuk keresztül a szüleikre is tudunk hatni. Az összes paksi általános és középiskolában több mint 1200 gyerek és tanáraik hallgatták meg az előadásokat, melyet diavetítéssel illusztráltunk. Öt nyilvános denevérbefogó estet rendeztünk, melyeken mintegy 130 ember jelent gyermekektől az idősebbekig. Ezen estek igen sikeresek voltak, hiszen itt testközelben találkozhattak ezekkel a "félelmetes" állatokkal, és megtapasztalhatták a védelmük fontosságát. A gyerekek önálló felméréseket is végezhettek, illetve részt vehettek az épületlakó kolóniák monitoringjában. Ezek eredményeképpen számos adatot nyertünk a denevérek előfordulásával kapcsolatban. A program természetesen a helyi médiák teljes együttműködésével valósult meg. Szándékunk szerint a program továbbvihető más városokba is.

Támogató: A REC 100 e. forinttal támogatta a program megvalósulását

Dráva denevérfaunisztikai monitoring

A kormány döntése alapján 2000-től kezdődően egy természet monitoring-rendszert kell működtetni a Dráva felső szakaszán. Alapítványunk megkapta a denevérek monitoringozásának elvégzését. 1999-ben ennek a munkának az előkészítése történt meg mind a Duna-Dráva Nemzeti Park, mind alapítványunk részéről. A program célja, hogy a környezeti állapotok változásával következményeként a denevéralományban és fauna-összetételében megnyilvánuló változásokat figyelemmel kövessék, és azok alapján következtetéseket vonjon le.

A Szekszárd-Geresdi dombság tervezett tájvédelmi körzet botanikai állapotfeltárása

Alapítványunk botanikus szakemberei 1999-ben több éves kutatás eredményeként egy olyan összefoglaló jelentést tettek le a Duna-Dráva Nemzeti Park elé, mely tartalmazza a dombság botanikai értékeit, felhívja a figyelmet a védett és fokozottan védett fajok előfordulására, az előfordulás helyeire. Az élőhelyi értékeléseken és leírásokon túl javaslatokat tettünk a fokozott védelemre érdemes területekre, valamint kezelési irányelveket fogalmaztunk meg. Az igen alapos munka reményeink szerint meggyorsítja a Szekszárd-Geresdi dombság védetté nyilvánítási folyamatát.

Magyarország védett növényei

Egy sok éves kutatói és szerkesztői munka eredménye, hogy a tavalyi évben végre megjelenhetett ez a hiánypótló kiadvány mely a hazánkban élő összes védett növényt leírásokkal, elterjedési térképekkel fotókkal illusztrálva bemutatja. A Farkas Sándor szerkesztésében megjelenő könyv előkészítési, népszerűsítési munkáiban igen nagy szerepet vállalt fel alapítványunk.

Szársonlyó denevérfaunisztikai kutatás

1994 óta folyó programunk, mely során tisztázódott a denevérek szempontjából is igen értékes Szársonlyó barlangjaiban élő denevérvárosok faji összetétele, az állományok nagysága. A tavalyi évben más szervezetek kutatóival is együttműködve elvégeztük a téli és a nyári denevéralomány felmérését, valamint a Villányi hegység más, denevérek megtelepedésére potenciálisan alkalmas barlangok feltérképezését. A területen folyó programunkkal csatlakoztunk a Nemzetközi hosszúszárnyú denevér programhoz.

Szolgáltató iroda, tanácsadás, ismeretterjesztés

Alapítványunk mindig nyitott a lakosság felé. Telefonon, levélben, vagy személyesen történő egyre nagyobb számú megkeresésre mindig megpróbáltunk segítséget nyújtani bármilyen természetvédelmi témában. A regionális médiákkal való kapcsolattartásnak köszönhetően érezhetően megnövekedett a TMTA ismertsége. Ezek jórészt konkrét beavatkozást, állatmentést, szálláshely védelmet és az ezekkel együtt járó felvilágosító munkát jelentették. A térség más természetvédelmi szervezetivel (MME Tolnai HC., Hollós Oktatóközpont) közösen táborok szervezésében és lebonyolításában vettünk részt.

"Egerek" és emberek

(egy denevérvédelmi fórum tanulságai)

Sokan Petőfit tartják a valaha élt legnagyobb marketingesnek, mert a magyar pusztát - ami látszólag semmi - úgy "adta el", mintha valami volna. Ettől persze ne támadjanak futurisztikus képzeleteink, mondjuk a dobolt délibábról, mint a költő művének továbbviteléről, valóságos betetőzéséről (ami amúgy illene a globalizációs elképzelésekbe), hiszen a példát csupán azért ráncigáltam ide, hogy kifejezzem: körülbelül hasonló vállalkozásra szántuk el magunkat, mikor Szolnokon egy fórum erejéig megpróbáltuk - rossz szóval - reklámozni kicsikét panel-lakótársainkat, a denevéreket. Mintegy a népszerűt a kényszerűvel összemossa, és mentve a menthetőt.

A meghívón hangzatosságából ugyan csak annyit engedtünk meg magunknak, hogy ezekről "az inkább csodálatos, mint félelmetes" állatokról lesz szó (elkerülve az "ily módon közelebb állnak Batman-hez, mint Drakulá-hoz" formulát), azért ez is elégnék bizonyult ahhoz, hogy abból a tizenegynéhány tízemeletes lakótömbből, ami - hogy finoman fogalmazunk - közelebről is érintett az ügyben, el(ő)jöjjön úgy tíz érdeklődő. Igen, bár nagy sikerre nem számítottunk, így legalább nem is csalódtunk (kellemesen). Az elégedetlenek dühödt áradata helyett azonban kivonult a helyi média, mégpedig teljes fegyverzetben (hiszen nekik még hangzatos szlogenre sem volt szükségük, hogy fantáziát lássanak - s főleg "vért", de minimum botránnyt szimatoljanak - egy ilyen kiélezett eseményben), és tulajdonképpen végezte a dolgát. Elvitte a helyszínen megfogalmazódó vélemények hírét a denevérektől cincogó házakba, és a magaelketlen, távolságtartó módján még rá is csodálkozott erre a (legyünk őszinték) zajos és szapora, (amellett) szép és értékes teremtményekre. Amik közül egy véletlenül jelenlévő szárnyszerűt egyedet egy korai denevért rögtön a média sztárjává is avatott. (Jó, mi se mulasztottuk el igénybe venni, mint az árta(lma)tanság, szó szerint a szívünkön melengtetett és tenyerünkön hordozott mintapél-

dányát, mintegy a vele kapcsolatos szörnyű babonák élő cáfolataként).

De térjünk talán a tárgyra; ami tárgyhoz mérten meglehetősen fűgén cikáz a Zagyva-menti lakóövezet legelőjében, miközben (a képzelt atyafiságot erősítő) egérszerű, cincogó hangokat bocsát ki magából. Amellett pedig közvetlen falszomszédja százaknak, s így pláne problémás minden "megmozdulása". A plakátolással egybekötött puhítás - úgy értem, az emberekkel való személyes érintkezés - során szerezhettünk jó pár értesülést e közvetlenség kisebb-nagyobb átkairól. Mert mondanunk sem kell, megeredt a nyelve mindenkinnek, ha már helybe jött a "panaszfal", a kis betolakodók/albérlok így elég hamar elefánt méretűvé növekedtek az éjben (de ki látott már repülő elefántot?). Azzal persze senki nem számolt - s hallgatva az ízes és lélegzetelállító beszámolókat, már mi is egyre kevésbé voltunk képesek ek-kora elvonatkoztatásra -, hogy a denevérek szemszögéből mi volnánk betolakvók, ebben az ő barlangjaikra sok tekintetben emlékeztető, emberalkotta karsztrendszerben. Azért mindenképpen tanulságos volt meghallgatni (és meghallani!) ezt a körülményekhez képest visszafogott, vélekedéseiben mindenképp megosztott "morajlást", hiszen volt olyan is, hogy nyugodtan a háttérbe húzóhattunk felesleges harmadikként, a - nyilván személyes unszinpátiák táplálta - nézetek megütköztek maguktól is (amin nem kell megütközni: tudjuk, úgy általában sem haszontalan kijátszani egymás ellen az emberi ellenszenvet!).

A fórumon aztán ugyanezek a "gyülelész népek", illetve azok értékes képviselője, esszenciális kivonata, türelmesen végighallgatta a "bőregérügyi szakértőként" meginvitált Bihari Zolit, aki - kiállva a debreceni hétköznapi próbáját - a média megjelent munkásait meghazudtoló profizmussal manipulálta, szebben mondvá, csavarta ujjai köré a jelenlévőket (talán egyet leszámítva, aki egyszerűen fejébe vette, hogy fél ezektől a "hajunkba ragadozó vírusbordozó vérszopóktól"), amellett hogy tényleg szakszerűen (hihetően és hitelesen) okfejtett. (Érdemes lenne hasonló alkalmakra gyakrabban meghívni őt?)

S hogy a fórum remélt mellékhatásaként mégis mikkel lettünk okosabbak? Például azzal, hogy mi, magya-

rok a világon elsőként vontuk oltalmunk alá a denevéreket, még valamikor a század legelején; hogy a 32 európai fajból felénk megfigyelt huszonhatalomnak számítottunk; hogy a denevérek olykor 20-25 évig is élnek csendesen (khm!) itt fölöttünk, közöttünk, körülöttünk; hogy a három panel-lakó faj egyike, a jelenlétevel is tüntető, emlegetett korai denevér az egyetlen e földtekén, amely ikerket is képes szülni; s hogy (ami talán a legmeglepőbb) máshol, mások nem pusztán megbecsülik, de az újságok borítóján egyenesen "sztárolják", ha megtelepszik padlásukon, házuk falán egy-egy ilyen repülő műszer (mert - lepődjünk meg újfent - Európa egyéb részein ez nemigen szokása neki). De számomra mégiscsak az volt az ecsetelt együttlét legtanulságosabb tanulsága, hogy a bűvőhelyül szolgáló hézagok leszigetelésére törekvő, mintegy mellékesen tömeggyilkossághoz vezető milliós beruházások helyett néha megteszi egy egyszerű szűnyogháló (még ha szűnyogot nem is igen kellene riogatni, ahol ilyen jól érzi magát a denevér), de ha végképp elhidegülnénk e rokonszenves kis melegvérűektől (noha az az előadón csüngő egyetlen-egy bebizonyította, hogy még "a denevér is ember", mikor ásít és vakarózik), szóval ha már végképp szakítani szeretnénk velük, elég némi újságpapírt begyűrnünk az inkriminált hézagokba - meghagyva természetesen a menekülés (csapóajtószerűen lezárt) egérútját.

Técsi Zoltán

Segítsünk rajtuk!

Itt a tél! Város szerzte szigetelik a panelházakat. Mi is laktunk "panelben" s nem kellemes, ha a falak mentén ömlik a hideg levegő. Így akkor a mi házunkat is szigetelték a sok kis élettel együtt!

A denevérekről beszélék! Ugyanis a "betondzsungel" megteremtette a kis repülő emlőseink számára az életfeltételeket. Az elemek közötti és alatti rések ideálisak a nappali rejtőzködésre a tél alatti nyugalmas hibernációra. Nincsenek ellenségeik amik elpusztíthatnák őket, vagy akik megzavarnák az alvásukat. De egy mégis van! A sima bőrű, kinek testén kevés szőr van

és fázik télen a lakásban. Emiatt felveszi a telefont s pár órán belül pókemberek lepik el a falakat és a réseket mindenféle gyorsan kötő szigetelővel nvomiák tele. S arra nem tesz senki erőfeszítést, hogy a denevéreket "kihajtsák" lakásaikból. A tavaszi szellő pedig felébreszti a kis ragadozókat és hamar éhen pusztulnak börtönné vált lakásukban.

Én nem vagyok denevér szakértő, nem tudom megkülönböztetni az egyes denevéreket, de kérem segítségünk rajtuk.

Szilágyi Péter

2001-ben Németországban a búbosvöcsök lesz az év madara

A Német Természetvédelmi Szövetség (NABU) októberi bejelentése értelmében a búbosvöcsök lesz 2001-ben az év madara Németországban. Az 1971 óta évente meghirdetett akció történetében először esett a választás vízimadár. Mint Helmut Opitz, a NABU alelnöke a döntést bejelentve elmondta, a jellegzetes alkatú madár kiválasztásával a természetes vizek, a rajtuk élő állat- és növényvilág veszélyeztetésére akarja felhívni a figyelmet a szövetség.

A világszerte 1,3 millió költőpárra becsült állományból mintegy 28-32 ezer pár él Németországban. Ez a mennyiség évek óta stabilnak mondható, így nincs szó arról, hogy a fajt a kihalás veszélye fenyegetné. Ugyanakkor a búbosvöcsök is megsínyli az -

"Ilyenkor nincs madár" felkiáltással próbáljuk elkerülni, hogy a hideg téli napokon madarászni induljunk, pedig van látnivaló bőven. Sok fajjal az év kellemesebb hónapjaiban nem is találkozhatunk.

Be nem fagyó vizeinkre érdemes egy pillantást vetni. A récék vegyes csapatokba verődnek, amelyeket tüzetesebben átvizsgálva ritkább fajokra akadhatunk. A tőkés, barát-, kontyos kerkerécék mellett a nagy és a kis bukó a leggyakoribbak.

Nagyobb folyóink, és tavaink szinte mindig nyújtanak látnivalót. Pesti madarász lévén a Dunát ismerem a legjobban. A legjobb területek: az Óbudai-sziget környéke, a Göd, Vác és Búbánatvölgy melletti kősarkantyúk, a Visegrádi- és Szobi-öböl, a nagymarosi, szobi és almásfüzitői zátonyok, valamint Esztergom környéke. A legtöbb madarat alacsony vízállásnál várhatjuk, ekkor kerülnek ugyanis szárazra a zátonyok, kősarkantyúk, homokos partszakaszok.

A Balaton szintén gazdag madárvilággal büszkélkedhet a téli hónapokban. A legjobb részek közé a Keszthelyi-öböl, a Balatonfenyves és Bélatelep közötti partszakasz, a tihanyi rév környéke tartoznak. Elkél egy erősebb nagyítású távcső, a madarak ugyanis legtöbbször a parttól távolabb tartózkodnak. A Balaton mellett említést érdemel a Fertő-, a Velencei-, valamint a Tisza-tó is.

Az erdei fülesbaglyok a tél folyamán kisebb nagyobb csapatokban gyülekeznek, és általában valamilyen örökzöld ágai közt megbújva töltik a nappalokat. Leggyakrabban parkokban, temető kertekben, kisebb erdőfoltokban találkozhatunk velük. A fák alatt összegyűlt köpetek, meszelések árulkodnak a legjobban jelenlétükről. Ha ilyen nyomokat találunk rövid keresgélés után a baglyokat is megtalálhatjuk. Próbáljuk megszámolni őket!

A cinegék, pintyek rigók is csapatosan kutatnak élelem után. A télen fennmaradó bogyós termések (ezüstfa, rózsafélék, japánakác, stb.) nyújtanak megélhetést a számukra. Az etetőket is ezek a fajok látogatják (a verebek mellett), így akár ki sem kell mozdulnunk otthonról, hogy madarászunk egy jót.

Opitz szavai szerint - "szabadidő társadalom" terjeszkedésének következményeit. Egyetlen szörföző elegendő ahhoz, hogy 500 méter sugarú körben felriassza a környéken pihenő vízimadarak 90 százalékát.

A NABU szorgalmazza, hogy elsősorban a kisebb kiterjedésű vizeken jelöljenek ki költési és pihenési zónákat, ahol tilos volna a madarak mindennemű zavarása. Úgyszintén el akarja érni a szövetség, hogy télen zárják le a sportolók és horgászok elől azokat a területeket, amelyeken a madarak átteleznek.

Németországban a búbos vöcsök mellett még kisebb-nagyobb állományban él a vörösnyakú vöcsök, a kisvöcsök, a feketenyakú vöcsök és a füles vöcsök.

Az év madara akcióval három évtizeden át több faj esetében sikerült elérnie a NABU-nak az adott faj életkörülményeinek javítását és ezáltal az állomány tekintélyes gyarapodását. A vándorsólyom - amely 1971-ben volt az év madara - rendkívül kritikus helyzetben volt, ám a figyelem fölkelésével, élőhelyeinek fokozott védelmével a költőpárok száma 40-ről pár év alatt 450-re emelkedett.

Búbosvöcsök

RSPB garfika

Dorogman László

Hova menjünk madarászni?
Kókay Szabolcs rovata

Ismét költ hazánkban a vándorsólyom

Évszázadokkal ezelőtt a sólyommadár név a vándorsólymot jelentette. Vakmerő, villámgyors repülése erejét felülmúló bátorságát, impozáns megjelenését, írók költők is, megörökítették.

Nagy elterjedésű faj, földrészünkön szinte minden országban költ, talán éppen ezért kapta egykor a vándorsólyom nevet.

A törzsalakot Tunstall 1771-ben írta le. A jelenlegi Magyarország területén az első lakott fészket 1928-ban turisták találták a pilisi Hamvas-kőn. Két fióka elrepült, kettőt megfogtak, és hátizsákba rakták, közülük egy a szakszerűtlen szállítás közben elpusztult.

Vándorsólyom fiókák

Bagyura János

A fiatalokat a Budapesti Állatkertben Vasvári Miklós határozta meg.

A Bükkben Vásárhelyi István 1929-ben bizonyította a fészkelését, 1933-ban már 9, míg 1937-ben 10 fészkelő párt ismert és a fajt gyakori fészkelőként írta le.

Hopp Ferenc 1936 májusában Esztergom melletti Nagy-Strázsa-hegy szikláján találta meg lakott fészket.

Pátkai Imre 1949-50-ben végzett felmérések alapján az erősen csökkenő országos állományt 19 párba becsülte, lakott fészkeket elsősorban a Bükkben és a Zemplénben találtak.

Mindössze három adatunk van gallyfészkekben történt költésről, közülük két pár hegyvidéken egy pár ártéri erdőben foglalt fészket. Városi környezetben történt költésről nincs adatunk.

Különböző, elsősorban DDT alapanyagú növényvédő és rovarirtó szerek túlzott mértékű használata következtében a vándorsólyom, mint költőfaj 1964-ban kipusztult hazánkban.

Utolsó lakott fészke a Bükki-köveken volt. A hazai ismert sziklai fészkelő helyeket egyesületünk megalakulásától kezdődően (1974) rendszeresen ellenőriztük, lakott fészket nem találtunk. Költésidőben megfigyelés is csak néhány alkalommal volt.

A Dunakanyarban 1986-tól egyre gyakrabban jelentek meg ott nyaraló, átszíneződő elsősorban tojó példányok. Ezt követően öreg hímek foglaltak két ősi tradicionális sziklai fészkelő üreget, aminek eredményeképpen a Pilisben 1977-ben sikeresen költött egy öreg tollazatú hím és egy átszíne-

ződő tojó példány.

Napjainkban országos szinten három revírt tartunk nyilván, gyűrűvel ellátott egyedek nincsenek közöttük. Az elmúlt négy évben 5 sikeres költésből 12 fiatal repült ki. Megfigyeléseink szerint a költés sikerességét jelentős mértékben befolyásolja a kora tavaszi esőzés. Egyrészt a fészkelő üregek átázhatnak, ami a fiókák pusztulásához vezethet, másrészt a légtérben esőben nincs mire vadászni.

A vándorsólyom 32 évig nem költött hazánk területén, de tudjuk rövidesen ismét elfoglalják az ősi költőhelyeiket.

Jelenlegi programunk elsődleges célja a visszatelepülés folyamatos nyomon követése, költésbiológiai adatok gyűjtése és a védelmi teendőik megszervezése.

KEDVES TAGTÁRSAK!

Amennyiben részt kívánnak venni a vándorsólyom védelmi, kutatási programunkban, kérem, keressenek meg. Tapasztalatból tudjuk, szervezeten hatékonyabban és a vándorsólymokra nézve kevesebb zavarással érhetjük el célkitűzéseinket.

Programunkat támogatja a Természetvédelmi Hivatal, a Duna-Ipoly Nemzeti Park és a Bükki Nemzeti Park.

Bagyura János programvezető

Madárbarát Bányakapitányság

A mindennapi életünkhöz nélkülözhetetlen legalapvetőbb nyersanyagokat - bizonyos talajféléseket - ősidők óta, nagyon sokféle célra használjuk. Az otthonaink építéséhez, a közlekedési hálózatok kialakításához, és az árvízvédelmi töltésekhez nagyon sok anyagra van szükségünk. Az anyagnyerőhelyek, külszíni bányák más nevükön anyagbányák a földfelszínbe mélyített ember alkotta képződmények. Az Alföldön a bányagödörök függőleges partfalai fontos élőhelyek két telepesen fészkelő madárfaj számára. A trópusi színekben pompázó, és fokozottan védett gyurgyalagok, illetve Európa legkisebb termetű fecskéje a partifecske, egyaránt a függőleges partfalak üregeiben költ. A folyók szabályozása előtt a szakadó partok biztosították számukra a fészkelőhelyet. A szabályozott folyók mentén már régóta nincs ilyen partfal, ezért a madaraknak, ha nem akartak végleg eltűnni e tájról, át kellett települniük az ember közelébe.

Az ember közelsége bizony a legtöbbször veszélyt jelent az állatokra, így a madarakra is. A telepesen fészkelő madárfajok különösen veszélyeztetettek, mivel nagyon rövid idő alatt elpusztítható egy-egy költőtelep.

A Szolnoki Bányakapitányság, mint a bányászati tevékenységet felügyelő hatóság, rendkívül segítőkész módon támogatja évek óta a gyurgyalag és partifecske programunkat. A példaértékű együttműködés egyik apró jele, hogy a kapitányság irodájának díszítését az MME Gyurgyalag-védelmi programjának kiadványából készült gyönyörű fényképekkel valósították meg.

Elismerés és köszönet érte!

Urbán Sándor

Virágzott a Tisza!

A cianid- és a nehézfémzennyezés idején aggódva gondoltunk a tiszavirágra. Vajon túléli-e a zennyezést ez az igen érzékeny és szívünknek is oly kedves állatka? A cianid levonulása után több helyen találtak túlélő példányokat, így reménykedhettünk a megmaradásában.

A tiszavirág a kérészek ősi csoportjába tartozik. A kérészek több százmillió éve élnek a Földön, igen konzervatív életformájúak és a környezeti változásokra érzékeny fajok.

A kérészek között Európa legnagyobb és legszebb faja a tiszavirág, hossza a 12 cm-t is eléri. Korábban számos európai folyóban előfordult, nagyobb tömegben már csak a Tisza és mellékfolyói alföldi szakaszán élnek. A tiszavirág lárvájának telepei jobbára a meredek falú és agyagos mederszakaszokon találhatóak, ahol három nemzedék él együtt. A rajzaskor párosodik, ezután a pete a mederfenékre kerül. A kibúvó lárv a meder falába fúrja be magát, és itt három évig fejlődik 10-15 cm hosszú járatában. A harmadik év júniusában a lárv a elbújik és a parton vagy a víz felett a szárnyas alakját ölti fel (imágó). A szárnyas alakok egy-egy élőhelyen ugyanazon a napon és ugyanabban az órában bújnak elő és a víz felett cikázva keresik párjukat. A pázás után a hím, majd peterakás után a nőstény is elpusztul, beborítva a folyót. Igaz tehát a kedvelt nóta, hogy: "Temető a Ti-

Hím kérész

Dr. Móczár László

sza, mikor kivirágzik...". Ezt a rajzást nevezzük tiszavirágnak. A tiszavirágnak rajzása igen látványos és népszerű, egyedülálló jelenség. Nem csoda, hogy ez az állatka egyben a Tisza szimbóluma is.

A tiszavirág igen érzékeny a környezeti változásokra, különösen a mederben történő folyamszabályozási beavatkozások és a víz zennyezése csökkenti életterét. A faj minden előfordulási formája és élőhelye természetvédelmi oltalom alatt áll! Ezért elpusztítása vagy élőhelyének megbolygatása, megszüntetése szigorúan tilos!

Megnyugvásunkra a tiszavirágnemcsak túlélte a rendkívüli zennyezéseket, hanem legnagyobb meglepetésünkre régen látott, nagy rajzást tapasztaltunk. Az olykor több kilométer hosszúságot is elérő telepeik, a Tiszán kívül, a mellékfolyókban is megtalálhatók.

Ismereteink alapján a kedvező helyzet kialakulásának okai a következők lehetnek:

1. Az utóbbi 10-15 évben a Tisza és mellékfolyói vízminősége jelentősen javult.

2. Az időjárás és a vízállás is kedvezett a rajzásnak.

3. A Tiszában közepes vízszínttel vonult le a cianid, ugyanakkor a környező talajvíz magasabban helyezkedett el. Ennek következtében a cianidos víz nem juthatott ki a mederből, így a meder falában élő és még "téli álom" alvó lárvák nem károsodtak.

Tekintve, hogy a telepeken három generáció él egy helyen, a telepek és a további rajzások vizsgálata nyújt pontosabb információt számunkra. Ezúton kérünk minden érdeklődőt, továbbra is szíveskedjenek támogatni munkánkat.

Dr. Hamar József

Cinegék kalitkában!

Ne tessenek megijedni a főcímtől nem olyan félelmetes, mint amilyennek látszik. Mindjárt kezdem a történetet egy kis helyismerettel. 26 éve lakunk egy négyemeletes panelház első emeletén. A lakáshoz tartozik egy erkély is, ahol az a bizonyos kalitka van kihelyezve ősztől tavaszig. Házunk előtt 4 db platánfa áll, bizony megnöttek, mert már a ház tetejéig érnek. Sok kismadárnak adnak menedéket. Egyik fán van egy cinegeodú ami, szürke műanyag csőből készült. Többször is költöttek már benne a kékcinegék. De térjünk a lényegre, amire a főcím is utal. Mivel sok a cinege a környéken, jött az ötlet, hogy etetni kéne őket. Először olajos flakonban kaptak napraforgót, de azt a verebek is használták. Próbaképpen a kinthagyott nagyméretű kalitkába napraforgót és feketediót megtörve raktunk bele. A kékcinege és a szécinege gondolkodás nélkül kipróbálta a finom csemegét, de a szemtelen veréb ezt is utánozta és bejárt enni. Ezután következett a nyílások szűkítése az ajtó emelésével. Három bejárata van a kalitkának. Így most már csak a cinegék tudnak bemenni a kalitkába. Most már ott tartunk, hogy csoportosan jönnek egymást kivárva, jutnak a finom csemegéhez, ami már csak kimondottan feketedió megtörve. Ha esetleg kint vagyunk az erkélyen hangosan reklamálnak, hogy enni akarnak, menjünk be. Tovább menve a cinegék védelmére, a férjem az erkély oldalára konzolt helyeztet el, amibe száraz faágakat és cédruság keverékét helyezte fel. Így a cinegék védelmet kaptak étkezés közben is, mert ott fogyasztják el csemegéjüket, éppen jókor, mert megjelent a rettegett ellenségük egy tojó karvaly. Nagy élvezettel nézegetjük a cinkenép evését, mert közvetlenül az ablakkereten van a kalitka és így egy méterről láthatjuk őket.

Nagy Lajosné

Sokfiókás gólyafészkek

SERFŐZŐ JÓZSEF

Az Bodrog mentén az idei gólyatavas is terített asztallal és rekord méretű árvizekkel várta a hazatérő gólyákat, akik a szép időt kihasználva rendben meg is érkeztek. A tavalyihoz hasonlóan az idei esztendő is kedvezőnek ígérkezett. Kíváncsi voltam, milyen lesz a folytatás, sikerül-e több fiókat nevelniük

mint tavaly, s lesznek-e "sokfiókás" fészkek? Ha az embereknek nem is, de a gólyák számára biztosan paradicsomnak számító Bodroghöz egyik gó-

többször visszatértek, ezért a szülő csak alkonyatkor mert táplálékért menni. Egy öreg egyedül - az irodalom szerint - ilyen kis korú fiókákat (2 és 3 hét közöttiek lehetnek) nem tud felnevelni. Mindezek után úgy döntöttünk, hogy kiszedjük a fiókákat, s megpróbáljuk örökbe adni őket más párokhoz, s ha ez nem sikerülne, megüink velük Góréra, a Hortobágyon működő madármentő telepre.

A faluból felhívtuk Jobbágy Lászlót - az ÉMÁSZ ricsei kirendeltségének vezetőjét, aki dolgozóival készségesen segített a villanyoszlopon lévő fészkekből kiszedni a félárvékat. A fészeknél

ak voltak a befogadó fészkek fiókái - s vártunk. A fiókákat ilyenkor még felváltva őrzik a szülők, s amint az új fióka a fészkebe került, az onnan berakáskor lerepült mostohája rögtön visszazállt a fészkekre.

Izgatottan vártuk a reakciót, s nagy örömünkre mintha mi sem történt volna az öreg nyugodtan őrizte, s árnyékolta a 6 fiókát. A mostohatestvér jelölés nélkül is elüött pihéinek fehérségével az öt szennesebb ruhájútól. Megvártuk a másik szülőt is, s mikor láttuk, hogy ő sem bántja a "kakukkfiókát", aki a kiöklendezett táplálékot ugyan olyan mohón tömi magába mint a többiek, úgy döntöttünk, hogy a fészekben hagyjuk. Jó a terület, mert száraz időben is vannak itt halas-békás mocsarak, sáskázós rétek, az idén tavasszal pedig vízből nem volt hiány errefelé.

Megköszöntük a tűzoltók segítségét, s indultunk tovább, most Alsóbereckibe. Itt az óvoda kéményén van egy fészkek, kintről könnyű megmászni, s alacsony a kéménye. Az óvodában gyermek már sajnos egy sincs, viszont a gólyafészkekben nyüzsgenek a gólyagyerekek. "Ez is ötös!" Szerencsére ezek is hasonló korúak, mint a "mieink". Sok választás nem volt, ide is került egy hatodik. Közben a családra váró fiatalok rendszeres kakas hús és ivóvíz ellátásban részesültek. "Irány Sárospatak!" Itt van a legtöbb kéményes fészkek a közelben. "Jó lenne egy két-fiókásat találni, akik ezekhez hasonló korúak!" A kazánkéményest néztük elsőnek. Négy látszott lentről is, de a létra tetjéről derült ki az igazság: "7-es! Hát ide már nem fér! Csak jó ez az év!" Nagy álméklodás, s gyors fotózás után a szemközti kéményes fészkeknel próbálkoztunk. Négy szürke, kis fióka volt benne. A legnagyobb is csak fele volt az adoptálandónak! Nem mertük berakni egyiküket sem, így néhány utcával odébb mentünk. A következő fészkek két, szintén nemrég kelt fiókát és egy tojást rejtett. Még három kéményes fészkek volt, de mind megmászhatatlan magasságú.

Hét fióka

A szerző felvétele

lyacsaládjának története - a júliusi gólyafelmérésnél korábban - engedett betekinteni az idei esztendő "gólyatermésébe".

2000. május 24-én kaptam a szomorú hírt: két napja a kisorozvágyi gólyapár egyik öreg madarát idegen gólyák megölték, s ha a 4 fiókáért aggódo falusiak el nem kergetik a betolakodókat valószínűleg a fészkek alj is elpusztult volna. Az esti "körtelefonok" után másnap egyenesen a fészkekhez mentünk Pelles Gáborral - a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság képviselőjével - és Szegedi Zsoltival.

A fiókák szépen ültek a fészkekben, s megmaradt szülőjük hüen őrizte őket. A lakók szerint az idegen madarak

lakó néni megőrizte az öreg madár temét, így mi is láthattuk a nyakán lévő gyilkos csőrnyomot. Itatás után a néni minden fiókának egy-egy békával kedveskedett. A segítséget megköszönve elbúcsúztunk, s siettünk új családot keresni madarainknak.

Zsolti és Gabi javaslatára az újhelyi tűzoltóságra mentünk, ahol van egy kéményes fészkek. Szerencsénkre pont ott volt a létrás autó, így könnyen a fészkekhez férhettünk. Am a fészkekben 5 fióka üldögélt! "Ez igen! De most mi legyen?" A szülők fiókaelfogadási készségének kiderítésére ez az ideális fészkek, mert ha nem fogadják el, gyorsan közbeléphetünk. Behelyeztük hát az egyiket - szerencsére hasonló korú-

Mivel tovább nem akartuk utaztatni a fiókákat, a pataki ÉMÁSZ-hoz - név szerint Pásztor Jánoshoz - fordultunk. Segítségben itt sem volt hiány! A kosaras autóval kerestük tovább a befogadó fészkeket. Az elsőben megint öt fióka. Hasonló korúak voltak, így ide is be mertünk egyet helyezni. A következőben megint ötös lapult, de mi ezt is feljavítottuk.

Megköszönve az ÉMÁSZ újabb segítségét, elégedetten mentünk haza.

Egy hét fiókás, négy ötös, egy négyes és egy kettes összesen hét fészekből. Ízelítőnek nem rossz az idei évből! Örültünk, hogy elfogadták a szülők az idegeneket, s reménykedve vártuk sikeres kirepülésüket. A fiókákat Dudás Lászlóné - lelkes helyi tagtársunk, aki minden évben elvégzi a városban a felmérést - rendszeresen megnézte.

Teltek a hetek, a felmérés is megkezdődött, s Sárospatakon a hét fiókából hat érte el a kirepülési kort. Az egyik már májusban is kisebb volt a többinél - valószínűleg a hatodikhoz képest túl későn kelt - így nem tudott elég táplálékhoz jutni. A másik hat felnőtt, kirepült, de az egyik sajnos első repülésekor áramütés következtében elpusztult! A 4 mesterséges hatos közül 3-ból sikeresen kirepült mind a hat fióka, viszont az egyikből csak öt. Jelölés híján nem tudhatjuk, hogy az adoptált, vagy valamelyik eredeti fióka pusztult el. Mégis eredményesnek nevezzük az adoptációt, mert talán így több esélyük volt visszakerülni a természetbe, mint ember által nevelve.

Itt köszönöm meg - a Zempléni HC-s nevében - a ricsei és a sárospataki ÉMÁSZ és a sátoraljai helyi tűzoltók segítségét, amit a fiókamentés véghezvitelében, s a gólyavédelem más terén is nyújtottak.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye keleti felében a hét éve folyó felmérések alatt ez volt az egyetlen ismert 7-es fiókaszámu fészkek. Ugyanebből a fészkekből az előző évben szintén hat fióka repült. Sárospatak régió gólyavárosa, hiszen 19-25 pár fészkel itt 1994 és 2000 között. A magas tojásszám a Bodrog menti területek táplálékosságával, a sikeres kelés pedig valószínűleg a kotlás ideje alatti napos, száraz időjárással magyarázható. Sárospatakon és Tokajban figyeltünk meg 2000-ben a fentiek felül egyegy hatos fészkeket.

Serfőző József

A Váckisújfalu melletti horgásztóban 2000. október - én rekordméretű kacagóbékát sikerült fognom. Az országos térképezési programhoz gyűjtöttem adatokat a tónál. Már az első kör után látszott, hogy az itt élő vízibéka (*Rana esculenta complex*) populáció kizárólag a kacagóbéka fajjal képviselteti magát. A naptári ős kezdete volt, ennek ellenére, a meleg időnek köszönhetően, nagyszámban napoztak az állatok a parti sávban. A rekordot döntő békát a tóba bevezető cső nyílásánál találtam meg, a nádas tövében. Méretei már az első pillanatra kapitálisnak tűntek, amit a felvételezés igazolt is:

Testhossz: 120,0 mm (orrcsúcs-végbélnyílás)

Lábszárhossz: 59,5 mm

Hátsó láb első ujjja: 16,0 mm

Sarokgumó: 5,2 mm

Az állat súlya kerekén 170 gramm volt. Figyelembe véve az eddigi méret-kor vizsgálatokat, irodalmi adatok alapján az állat korát több mint 10 évre becsülöm, ami igazán matuzsálemi kor a vízibékák körében.

Kovács Tibor

Békarekord

Madárvédelem az elektromos hálózatokon

A fenti címmel rendezett találkozót egyesületünk szeptember 8-án a Magyar Elektrotechnikai Múzeumban. A szakmai összefüggésben a természetvédelem és az áramszolgáltatók képviselői ismertették álláspontjukat az elektromos hálózatokon tapasztalt madárvédelmi problémákkal és védelmi akciókkal kapcsolatban. Szóba kerültek a technikai problémák, a gólyafészkek problémái, az oszlopokon elpusztuló védett madarak védelme. A jó hangulatú találkozón ismét megtapasztalhattuk, hogy az áramszolgáltatók nagyon segítőkész partnerek, készek készségesen együttműködni a jövőben is az MME-vel.

A találkozóra a "Gólyavédelem a Kárpát-medencében" program részeként került sor, melynek támogatója a REC (Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ) volt.

A találkozónak helyt adó Magyar Elektrotechnikai Múzeum kitűnő

A Magyar Elektronikai Múzeum gólyaállása

szervezéssel biztosította a konferencia sikerét. A múzeum meglátogatását egyébként mindenkinek melegen ajánlom. Jómagam az iskolában nem szerettem a fizikát, de az itt látottak és hallottak nagyon érdekesek voltak. Külön kiállításrészt szentel a múzeum a gólyavédelemnek is, ami az elektrotechnika és természetvédelem nem mindennapi találkozása.

Lovászi Péter

Az ankét résztvevői

A szerző felvételeir

Amikor az első hó leesik, mindig eszembe jutnak madarak is.

Vajon mennyire nehezíti meg életüket a fehér takaró?

- kérdezi Sárosi Zita Sátoraljaújhelyről

A hó évmilliók óta a tél egyik velejárója, a madarak, tehát ha úgy tetszik, hozzászokhattak. Ettől függetlenül a nagy havazásoknak, különösen ha kemény hideggel párosulnak, szelektáló hatása lehet, a gyenge, öreg vagy beteg példányok elpusztulhatnak. Ami a faj számára végső fokon előnyt is jelent, hiszen biztosítja,

hogy csak a legerősebb, legellenállóbb egyedek szaporodjanak tovább.

A ragadozók és baglyok ősszel többnyire dűskálnak a rágcsálókban, de amikor a hó leesik, és fehérbe öltöznek a mezők, a pockok és egerek a vastag takaró alatt készítik járataikat. Ritkán jönnek a felszínre, alaposan megnehezítve ezzel a rájuk várakozók életét. Szerencsére a madarak tudják, hogyan segítsenek magukon. Az erdei fülesbaglyok és gyöngybaglyok táplálékában például a köpetvizsgálatok tanúsága szerint ilyenkor erősen megemelkedik a madárzsákmány, rágcsálók helyett verebeket, zöldikéket, sármányokat stb. fognak. De segíthetünk is nekik. Ha a behavazott mezon álló fa közelében törekes szalmát szórunk a hóra, ez odacsalogatja a környék rágcsálóit, melyek értelemszerűen a felszínen mozogva a megszállófán leselkedő baglyok könnyű zsákmányává válnak. Az Északi-középhegységben élő uráli baglyoknak azonban szalmára sincs szüksége, finom hallásával az akár 20-30 cm-el a hó alatt mozgó rágcsálót is érzékeli és kiemeli zsákmányát. Az áttelelő vércsék verebészésre adják a fejüket, az egerészölvyek pedig, ha valahol elhullott állatot találnak, azon lakmároznak. Lehet ez egy a vadászat során megszorított és később elpusztult mezei nyúl is és ilyenkor szokták a csupán a dög nyújtotta életmentő lehetőséget kihasználó ártatlan madarat a vadászatra kártékony dúvadnak kiáltani.

Nehéz helyzetben vannak a talajon, az avarban vagy a gyomszintben táplálkozó énekesmadarak is. Ha a hótakaró nem túlságosan vastag, a kende-

rikék, fenyőpintyek, citromsármányok és a többiek a kiálló gyomok apró magvaival táplálkoznak, a tengelicék a jóval magasabb aszat- és bogáncsféléket keresik. A fekete rigónak a parkokban, de az erdőben is sokat segíthetünk azzal, ha egy darabon eltoljuk vagy félrerugdossuk a havat és így az avart szabaddá tesszük. Az erdőben ezzel egy természetes, a madarak által jól ismert folyamatot után-

Balkáni gerle

zunk. A tölgy- és bükkmakkok, valamint más csemegék után turkáló vaddisznók táplálkozóhelyeit ugyanis rendszeresen felkeresik a rigók, cinkék, szajkók és más madarak is, és a szabaddá vált avarban kutatnak rovarok, férgek és csigák után. A cinegék nem egyszer már akkor megjelennek,

amikor a disznók a kora esti vagy hajnali órákban még javában turkálnak, sőt még a hátukra is szállnak és a sörtek között keresgélnek.

A foglyok tollruhája, ellentétben a hófajdokkal, télen is barna marad és a csapat már messziről látszik a fehér felületen. Nem véletlen, hogy lehetőleg mindig bokorcsoportok, mezsgyék közelében tanyáznak, hogy a ragadozók elől idejében elmenekülhessenek. Éjszakára a friss porhóba ejtik magukat és ott a széltől és némileg a hidegtől is védve, ellenségeik számára láthatatlanul pihennek reggelig.

Nagy havazások után a fekete rigók a kertekbe húzódnak, a cinegék tömegesen keresik fel az etetőket. A számukra nehéz napokon adjunk többet és már este töltsük fel az etetőket, hogy a hajnali szürkületkor érkező első éhes vendékeknek se kelljen csalódnium. A tél, bármilyen nagy havazással köszöntson is be, nem jelent végveszélyt egyetlen madárfaj számára sem, bár, mint említettem, az egyed számára esetleg végzetes lehet. Madaraink már jóval az ember megjelenése előtt átérték, megszokhatták a még oly kemény teleket is, de ettől függetlenül jól teszünk velük, ha az ínséges időszakban gondolunk rájuk, etetjük őket. □

Erdei fülesbagly

Péchy Tamás felvételei

A Zempléni Csoport gyűrűzőtáborában

Sohasem vártuk még ennyire az augusztus végét, mint ezen a nyáron. No nem a korai iskolakezdés miatt, hanem azért, mert meghívást kaptunk az MME Zempléni Csoport gyűrűzőtáborába, amelyet a Bodrog-partján, a Meszes-réten rendeztek meg.

Tavaly, 5. osztályos korunkban léptünk be mind az öten az MME-be, azóta sok szép túrán, madármegfigyelésen vettünk már részt, de gyűrűzőtáborban még most voltunk először.

A versenyekre készülve már tanultunk a madárgyűrűzés jelentőségéről, hallottunk a dán Mortensen-ről és arról, hogy hazánk Herman Ottó kezdeményezésére a világon harmadikként csatlakozott a gyűrűzési mozgalomhoz.

A hét alatt mi összesen 27 madárfaj 237 példányát gyűrűztük meg. De kezdjük az elején: Szegilongig vinnával utaztunk, majd onnan földúton közelítettük meg a tábor. Fehérnyárok alatt vertük fel sátrainkat, hamar elkészült az ebédlőasztal, otthonosan elrendezkedtünk. Egyre többen lettünk; madarászok, környezetvédők, családok, diákok. A hálókat is felállították tanár bácsiék. Izgatottan vártuk az első kismadarat. Ő egy töviszúró gébics volt. A pontos fajmeghatározást követte a megfelelő méretű gyűrű felhelyezése, majd a madár szárny hosszának, farokhosszának és testtömegének mérése. Igyekeztünk hamar szabadon engedni a madárkákat. Legtöbbjük fiatal volt. Ezeket az adatokat a madarásznaplóba is rögzítettük. Néhány madár latin nevét is megtanultuk. Például: a *Hirundo rustica* = füsti fecske volt a legtöbbet meggyűrűzött faj (79 példány).

Reggel 5 órától este 9-ig tartott a gyűrűzés, a 8 hálót óránként (de a nagy melegben fél óránként) ellenőriztük. Egyszer éppen a szemünk láttára repült bele a finom hálóba egy meggyvágó. Ő a legnagyobb pintyfélének, vastag, erős csőrével még a meggy csonthéjas termését is elfogyasztja. Két alkalommal is megfigyelhettük a meseszép jégmadarat. Egyik reggel Julika elkiáltotta magát: ébresztő, jégmadár! A hétaalvók is rögtön kiugrottak sátorukból.

Tanár bácsi kirándulni is elvitt minket az egyesület terepjárójával a Bodrog-zugi Tájvédelmi Körzetbe. Komppal mentünk át a Bodrogon, akkor éppen egy vízisikló úszott el sebesen mellettünk. A Fekete-tóhoz néhány kilométert gyalogoltunk, közben megfigyeltük a vízkedvelő kocsányos tölgyet, és láttunk távcsővel békászó sast is.

Esténként zömök bakcsók repültek át a Meszes-tó felett, a hét alatt 361 fekete gólyát, 196 nagy kócsagot számoltunk meg. Mindkettő fokozottan védett madár. A gyűrűzött madarak mind védettek voltak, kivétel az a hét nagy fülemüle, amely fokozottan védett.

Szabadidőnkben kenúztunk a Bodrogon.

Gyorsan elszálltak a napok. Köszönjük a Csoportnak ezt a felejthetetlen, szép élményt. Azzal a reménnyel búcsúztunk el madárbarátainktól, hogy legkésőbb a Nemzetközi Madármegfigyelő Napon újra találkozunk.

Bodroghalmi Kis Madarászok

Emlék

Már vagy öt éve levelezek egy nagyon jó madarással, Gáborral. 1999 júniusában végre szerencsém volt ellátogatni hozzá. Ő a Kisalföldön, Mosonmagyaróváron lakik. Így lehetősége volt elvinni engem a Fertő-Hanság Nemzeti Parkba is. Csodálatos helyeket barangolhattunk be. Első kirándulásomon Kiliti felé vettük az irányt, itt egy aranyos kis kápolnával találkozhattam.

Majd átkeltünk a Mosoni-Dunán és a Matyi kanyart bevéve keresztül mentünk a Fekete-erdőn. Megérkeztünk Dunakilitire és megnéztük az erőművet, és a Szivárgó csatornát. Tudom rengeteg helyet emlegetek, de ezek a helyek igazán megfogtak engem. Csodálatos helyek és csodálatos nevek is szerepelnek ebben a történetben.

Másnap a Cikola-sziget felé vettük az irányt. A cikola-szigeti hallépcső, ahogy nagy sebességgel halad át a híd alatt a víz. Ezután hatalmas kirándulás következett. Fertődsszentmiklóson kötöttünk ki, majd a Borsodi csatornát látogattuk meg. Az elárasztáson rengeteg madarat láttunk, pl: gólyatöcsöt, szürke gémekeket, hattyút, cankókat, nagy pólingot, bibiceket, nyári ludakat. Kb. úgy 3 óra hosszat álltam a vaskilátón egyhelyben, és gyönyörködtem a madarakban.

Én ugyan szintén alföldről származom, de a kiskunságban lakom egy kis településen Fülöpszálláson, és irtózatosan jól éreztem magam a Kisalföldön. Csodálatos volt már csak a madarak és a környezetváltozás szempontjából is. Ezért is szeretném felvenni a kapcsolatot minél több madarással. Persze ha lehetséges!

Grea Anita 17 éves

Ahol én lakom

Én Hevesen, sajnos a centrumban lakom. Persze mivel lakhelyem nem nagy város, 8-10 perc alatt kiérek gyalog a határba. A város szélén van egy kis tó, azonban édesapám nem enged ki egyedül, sem neki sem a testvéremnek nincs kedve velem jönni. Néha azonban mikor sikerül kicsábítanom valakit, körbejárjuk a tavat és én figyelhetem a tőkésréceket, szárcsákat, szitakötőket, békákat és nádirigókat.

Egyszer a kedvenc helyemről egy kis fás csoportból szürke madarak repültek elő. Hosszú nyakuk volt, amelyet behúzza tartottak, s hosszú csőrük. Nem tudom, mifélék lehettek. A kiskertünkben hátul paradicsomot, kukoricát, uborkát és napraforgót termelünk. Szoktam virágokat is ültetni.

Sok béka és földigiliszta jön elő esős időben. Az úton galambok sétálnak, s izgatott verébcsoportok repdesnek. Télen az etetőt általában kék- és széncinegék látogatják, de néha varjak is előfordulnak.

Tavasztól őszig kéthetente szoktunk kerékpározni a határban. Ennek örülök, mivel errefelé van a Pélyi Madárrezervátum. Túráink során találkoztam fácánkassal, mely az úton lépdesett egy kis akácsonál, töviszúró gébicscel, és vörös vércse is keringett távolabb.

A városlakók többsége szerint lakott területen belül nem lehet a természettel találkozni, pedig ha körülnéznének ezernyi formában megtalálhatnák a módját.

Bakos Emese

Nemzetközi Madármegfigyelő Napok

2000. szeptember 30-október 1.

A Madármegfigyelő Napokon hazánkban 137 helyszínen 2547 érdeklődő vett részt, akik összesen 123 madárfaj 263 551 egyedét észlelték. A legnagyobb egyedszámban előforduló fajok a seregély, a dankasirály és a daru voltak.

Tőlünk több helyszínen csak Oroszországban szerveztek madármegfigyelést. A résztvevők számát tekintve a hatodik, a megfigyelt egyedek számát tekintve Európában a negyedik legjobb eredményt értük el. Több madarat csak a Svédok, Litvánok és a Lettek észleltek. Mindhárom országban az erdeti pinty vezeti a megfigyelt fajok listáját, Svédországban ebből a fajból 872 000 egyedét észleltek.

Ebben az évben a szervezők kíváncsiak voltak a Fontos Madárelőhelyeken (IBA) megszervezett események számára is. Az MME 28 IBA területen volt jelen a Madármegfigyelő Napon. Ez az eredmény kiemelkedően a legjobb Európában.

Egyesületünk életében új fejlemény volt, hogy a kiemelt rendezvényünket ezúttal vidéken, Debrecenben szerveztük, ahol nagy érdeklődés mellett zajlottak a programok.

Végezetül köszönet illet mindenkit, aki szervezőként, vagy közreműködőként részt vett az eseményen!

A 2000. május 11-ei és a szeptember 15-ei elnökségi ülés határozatai

E/00/10 számú határozat: Az elnökség a 2000. évi munkatervet egyhangúlag elfogadta.

E/00/11 számú határozat: A kiszámíthatatlan pénzügyi helyzet miatt el kell kezdeni fokozottan foglalkozni a pénzszerzéssel.

E/00/12 számú határozat: Az elnökség egyhangúlag úgy döntött, hogy a 2000. évi költségvetés alkalmas arra, hogy a Küldöttközgyűlés elé kerüljön jóváhagyásra, Haraszthy L. által javasolt magyarázatokkal kiegészítve.

E/00/13 számú határozat: Az elnökség áttekintette a feladatokat. Egyhangúlag úgy döntött, hogy erősíteni kell az oktatással, szemléletformálással és szervezetfejlesztéssel kapcsolatos tevékenységet. Fidirich Róbert helyét olyan személlyel kell betölteni, akinek ez az egyik fontos feladata. A Környezeti Nevelési Bizottság frissítse föl az MME szemléletformáló programját.

E/00/14 számú határozat: Az elnökség egyhangúlag úgy határozott, hogy a következő elnökségi ülésre a titkárság készítse el az adatkezelési szabályzat tervezetét.

E/00/15 számú határozat: Az elnökség egyhangúlag úgy határozott, hogy a már elkészült fajvédelmi terveket át kell nézni és június végére nyomda-

kész állapotba kell hozni. Ezzel párhuzamosan készüljön részletesebb terv a harisra, gyöngybagolyra és a fehér gólyára.

E/00/16 számú határozat: Az elnökség felhívja az MME szervezeti egységeinek figyelmét az egyesületi LOGO helyes használatára. A titkárság feladata, hogy egy hónapig figyelni kell a levelezést és fel kell szólítani azokat, akik nem megfelelően használják az egyesületi jelképet, jelmondatot, nem megfelelő a levélpapírjuk stb., hogy az SZMSZ-ben meghatározott formában használják.

E/00/17 számú határozat: Az elnökség egyhangúlag úgy döntött, hogy természetvédelmi kerekasztal szervezését egyelőre határozatlan időre elnapolja.

E/00/18 számú határozat: Az elnökség fontos dolognak tartja és ajánlja a csoportoknak, hogy neves ornitológusaink emlékét emléktábla állításával őrizzük meg. A táblák egységes megjelenését azonban biztosítani kell. A csoportok készítsenek egy oldalas javaslatokat, ennek tükrében fog intézkedni a titkárság. A határozatot az elnökség egyhangúlag hozta.

E/00/19 számú határozat: Az elnökség a Tudományos Tanács véleménye alapján egyhangúlag támogatja a német kutatók csíkosfejű nádiposzáta

Az MME tagjai két Internetes levelezőlistán is kapcsolatot tarthatnak egymással. A Madárlista többnyire az egyesület életéről szóló híreket, véleményeket, általános természetvédelmi problémákat érint. Az elmúlt év legnagyobb "levélzönt" produkáló témái a rókák immunizálása, a varjak védetség, a vadászat, a kutatás és madárgyűrűzés voltak. A Twitcherlista a terepmadarászok fóruma, ahol a ritkaságok megfigyelése, terepi madárhatározás a leggyakoribb téma. Ízeltő az éves forgalomról (év: madárlista leveleinek száma/twitcherlista leveleinek száma) 1998: 683/153, 1999: 1007/329, 2000. szeptember 25-ig: 1540/385. Összehasonlításként az EuroBirdNet lista tagjai az idén 1333, a GermanBirdNet olvasói 3783 e-mailt kaptak egymástól. A listáról bővebben az egyesület honlapján (mme@mme.hu) lehet olvasni, s itt lehet feliratkozni is. A csatlakozók folyamatosan megkapják a tagok listára küldött leveleit, s hozzászólhatnak a témákhoz. Jön a téli "szobafogság", ... várunk mindenkit a "monitorokon".

A listatagok csapata nevében:

Lovászi Péter

A Madártávlat szerkesztőbizottsága nem értett egyet a "Paparazzók a természetben is" című cikk stílusával, ugyanakkor az volt a véleménye, hogy B.L.-nek semmi keresnivalója nem volt a békászó sas fészkenél

Pechy Tamás főszerkesztő

kutatási kérelmét és megbízta az ügyvezető igazgatót, hogy a támogató levelet a Hortobágyi Nemzeti Park igazgatójának elküldje.

E/00/20 számú határozat: Az elnökség egyhangúlag Örökös Tag címet adományoz dr. Mezey Károly részére és Chernel díjat Firmánszky Gábornak. A díjak átadására a küldöttközgyűlésen kerül sor.

E/00/21 számú határozat: Az elnökség egyhangúlag úgy döntött, hogy nem tartja aktuálisnak a Göncöl Szövetség ajánlatát, és ezért nem terjeszti a közgyűlés elé az MME csatlakozásának kérdését a Vadon újság támogatói szövetségéhez.

E/00/22 számú határozat: Az elnökség felkéri az ügyvezető igazgatót, hogy a MOL Rt. által kezdeményezett újabb együttműködés (reklám, filmkészítés) feltételeit konkrét feltételekkel szerződéses formában rögzítsék.

E/0023 számú határozat: Az elnökség felkéri Lengyel Szabolcs, Kókay Szabolcs, Vasas András, Tógye János ifj. Oláh János és Németh Csaba tagtársakat, hogy vegyenek részt a Tűzok folyóirat szerkesztésében és segítsék a lap további színvonalas megjelenését.

E/00/24 számú határozat: Az elnökség az ügyvezető igazgató írásos javaslata alapján az SZMSZ-t 2000. október 1-vel az alábbiak szerint módosítja: Megszünteti a gazdasági és a társadalmi kapcsolatok igazgatóhelyettesi beosztást. A gazdasági igazgató helyettes helyett a jövőben a főkönyvelő lesz felelős az egyesület könyveléséért, gazdasági és pénzügyeiért.

E/00/25 számú határozat: Az MME Titkárságán meg kell teremteni egy

jól működő közönségszolgálatot. Ennek érdekében pályázatot kell írni az anyagi feltételek biztosítására. Kérni kell egy zöld számot. Rendszeres és alkalmi munkatársakat kell "alkalmazni", a színvonalas szolgáltatás megteremtéséhez.

E/00/26 számú határozat: Az elnökség felkéri a Titkárságot, hogy az ősz folyamán hívja össze a VVSZ szakosztály taggyűlését, ahol új vezetőséget lehet választani. Felkéri továbbá az ügyvezető igazgatót, hogy a szakosztályi adatok gyűjtésével, feldolgozásával, közzétételével kapcsolatban teremtessen "tisztá" helyzetet és a következő elnökségi ülésen adjon tájékoztatást.

E/00/27 számú határozat: Az elnökség megbízza az elnököt, és az ügyve-

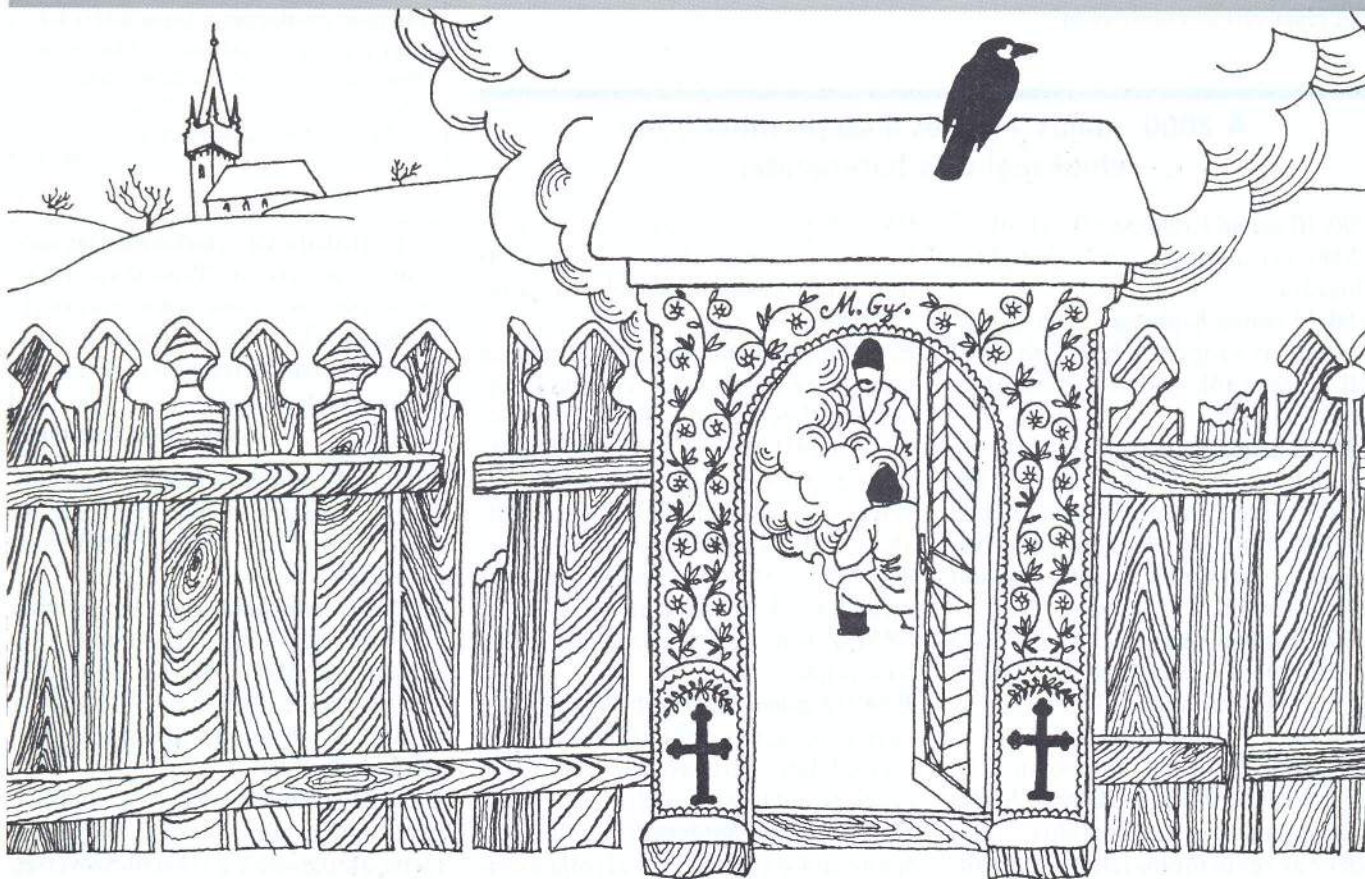
Egyesületünk az 1999-es évben az adó 1%-ából 5 092 120 Ft-ot kapott. Az összeget fajvédelmi, természetvédelmi programjaink és a helyi csoportok természetvédelmi munkájának támogatására használtuk fel.

Örömmel közöljük, hogy az idei évben az egyesület várhatóan 7 208 654 Ft támogatáshoz jut az adó 1%-ából.

Köszönjük!

zető igazgatót, hogy az 1% pályázati keretének (2,2 millió Ft) eredményes felhasználásának lehetőségeit mérje fel területi szerveknél.

*Minden kedves Olvasónknak és Tagtársunknak
Kellemes Karácsonyi Ünnepeket és Boldog Új Esztendőt kívánunk!*

Szerkesztőbizottság: Drexler Szilárd, Dr. Kalotás Zsolt, Lovászi Péter, Marik Pál, Schmidt Egon

Szerkesztőségi titkár: Dohán Zsófia **Szedő:** Bányai Lászlóné

Felelős kiadó: Fidlóczky József **Felelős terjesztő:** Harangi István

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Nyomás: LKL Color Kft.

A madártávlát
a Központi Környezetvédelmi Célelőirányzat,
a Nemzeti Kulturális Alapprogram
és természetesen a tagjaink támogatásával jelenik meg.

Madárvédelem a DÉDÁSZ Rt. hálózatain

A DÉDÁSZ Rt. az 1980-as évektől folyamatosan együttműködik a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesülettel, annak területi csoportjaival, a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságával.

A madárvédelemmel kapcsolatos tevékenységünk az együttműködés kezdetétől döntően a gólyák védelmére irányult, később kiterjedt a ragadozó és más madarak védelmére is.

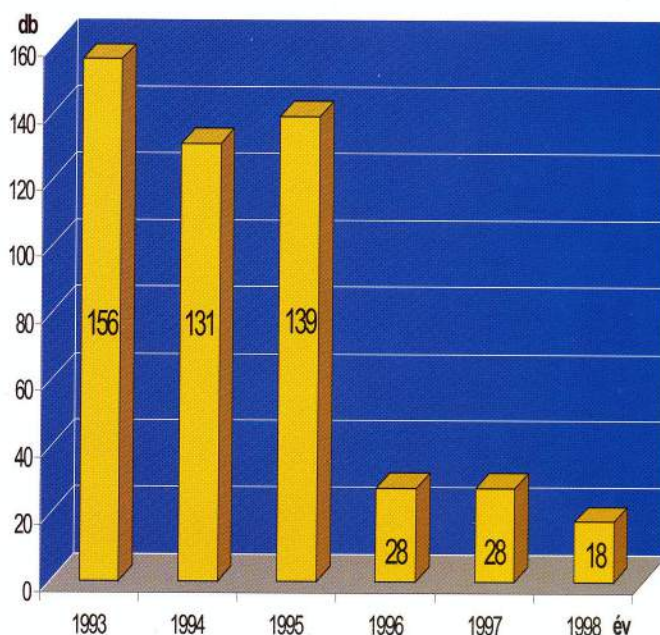
A gólyák fészkelésének elősegítése érdekében az egyesület által biztosított gólyafészek-tartók felszerelésével az elmúlt években megvalósított program azt eredményezte, hogy kommunális kifizetésű hálózaton jelenleg 712 fészekmagasító került elhelyezésre, önálló tartóoszlopon pedig 107 db található.

A gólyafészek mennyiségét társaságunk teljes működési területére vonatkozóan a térkép szemlélteti üzemvezetőségeként.

Baranya megyében 1999-ben végzett gólyaszámlálás adatai szerint a megye területén összesen 321 gólyafészek található, ebből kifizetésű hálózati oszlopon 234 db, melyből 209 db már fészekmagasítóra "épült", 25 db gólyafészek magasítóra történő elhelyezése az idei év feladatát képezte.

Az előbbi számok jól szemléltetik, hogy a megye területén lévő gólyafészek mintegy 80%-a áramszolgáltatói hálózaton található.

Földzárlati gyorsvisszakapcsolások száma

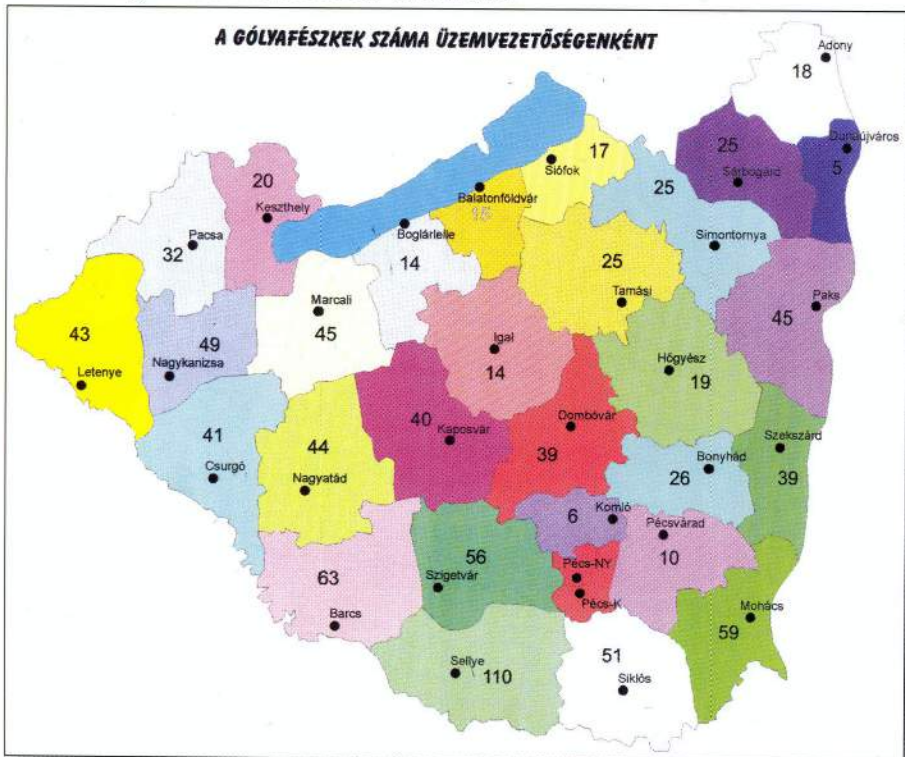
Társaságunk madárvédelmi tevékenységének más területe döntően a középvezetékű szabad vezetékhez kapcsolódik, melynek keretében az elmúlt 5 évben több, mint 2000 db "szigetelő papucs" lett felszerelve.

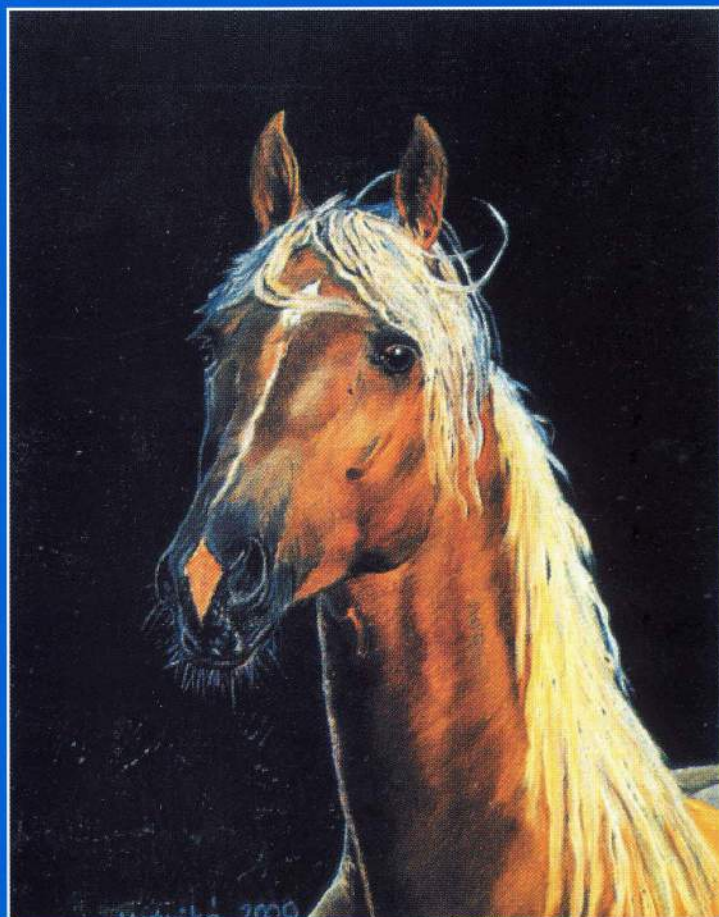
A Szigetvár-Barcs II. 20 kV-os távezetéken 1996-ban elhelyezett burkolatok a felhelyezés évében és azt követő években rendkívül nagymértékű zárlati szám csökkenést eredményeztek.

A földzárlati gyorsvisszakapcsolások számában bekövetkezett éves szintű mennyiségi csökkenést a 4. sz. ábra szemlélteti.

Társaságunk a hálózatok tervezése, hálózatépítés, valamint az üzemeltetés során fontos szempontként kezeli a madarak védelmét, ezzel tevélegesen hozzájárul környezetünk megővéséhez. E tevékenység elismeréséül társaságunk 1998-ban PRO NATURA Emlékplakett elismerésben részesült.

Vincze László üzemvezető
DÉDÁSZ Rt. Szigetvár

A fenti levelezőlapok megrendelhetők 60 ft-os áron Matyikó Tibornál
3259 Szentdomonkos, Szabadság út 158.